

Čitanje slikovnice djeci rane i predškolske dobi

Belegić, Mia

Master's thesis / Diplomski rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:284311>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-27**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ

Mia Belegić

ČITANJE SLIKOVNICE DJECI RANE I PREDŠKOLSKE DOBI

Diplomski rad

Zagreb, lipanj, 2021.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ

Mia Belegić

ČITANJE SLIKOVNICE DJECI RANE I PREDŠKOLSKE DOBI

Diplomski rad

Mentor rada: prof. dr. sc. Diana Zalar

Zagreb, lipanj, 2021.

IZJAVA

Izjavljujem da je moj diplomski rad izvorni rezultat mojeg rada te da se u izradi istoga nisam koristila drugim izvorima osim onih koji su njemu navedeni.

SADRŽAJ

UVOD.....	1
1. POVIJEST SLIKOVNICE.....	2
2. SLIKOVNICA	3
2.1. Podjela slikovnica	5
2.2. Funkcije slikovnice.....	8
3. KVALITETNA SLIKOVNICA	9
3.1. Dječja percepcija kvalitete	11
3.2. Što čitati djeci.....	14
3.2.1. Popis slikovnica koje treba ponuditi djeci	15
4. RANA PISMENOST	20
4.1. Utjecaj okruženja na razvoj predčitačkih vještina	23
5. ČITANJE.....	24
5.1. Dijaloško čitanje	25
5.2. Dječji doživljaj čitanja	27
5.3. Kako da dijete zavoli čitanje	29
6. NACIONALNA KAMPANJA ČITAJ MI.....	31
7. AKTIVNOST ČITANJA SLIKOVNICE: „Juha od bundeve“	34
7.1. Opis slikovnice – „Juha od bundeve“	38
8. ZAKLJUČAK.....	41
LITERATURA.....	42
PRILOG 1.....	44

SAŽETAK

U ovom radu nastoji se odrediti pojam slikovnice kroz kratki povijesni pregled njihova razvoja kako bi shvatili utjecaj, ulogu i funkcije slikovnice na cjelokupni dječji razvoj. Slikovnica je kompleksni dio dječje književnosti koja se sastoji od brojnih sastavnica o kojima je potrebno voditi računa kako bi slikovnica ostvarila svoj puni potencijal. Djeca rane i predškolske dobi do slikovnica dolaze posredstvom odraslih osoba koje trebaju moći prepoznati kvalitetnu slikovnicu koju će ponuditi djeci. Kako bi olakšali izbor roditeljima rad prikazuje smjernice i savjete o kojima treba voditi računa kod izbora slikovnica kao i popis slikovnica predložen od strane stručnjaka uzimajući u obzir i dječju percepciju kvalitete. Čitanjem slikovnica djeci i aktivnim uključivanjem djece u proces čitanja utječemo na njihov kognitivni, socijalni, emocionalni, govorni razvoj te razvoj rane pismenosti djeteta. Čitanje odraslih postavlja temelje za kasnije lakše svladavanje dječjeg čitanja i pisanja. Za razvoj predčitačkih vještina potrebno je voditi računa o okruženju u kojem čitamo koje treba biti poticajno kako bi se zadovoljili preduvjeti za razvoj rane pismenosti djeteta. Stvaranje poticajnog okruženja dodatno je objašnjeno u radu. Čitanje slikovnice je kvalitetno provedeno vrijeme odraslih i djece koje stvara osjećaj međusobne povezanosti i zajedničkog uživanja u priči stoga s čitanjem treba započeti od najranije dobi. Dijaloško čitanje posebno je važno jer se tada izmjenjuju faze čitanja i faze razgovora čime djecu potičemo na izražavanje misli, razmišljanje, donošenje zaključka, odnosno, potičemo cjelokupan dječji razvoj. Aktivnost čitanja slikovnice „Juha od bundeve“ djeci predškolske dobi u vrtiću provedena je s ciljem prikazivanja utjecaja čitanja na cjelokupni razvoj djeteta.

Ključne riječi: slikovnica, čitanje, poticajna okolina, rana pismenost, dijaloško čitanje

SUMMARY

This paper seeks to define the concept of picture books through a brief historical overview of their development to understand the impact, role, and functions of picture books on a child's overall development. The picture book is a complex part of children's literature that consists numerous components that are needed to be considered so that the picture book reach their full potential. Early and preschool children get picture books through adults who need to be able to recognize the quality picture book which they are offering to children. To make it easier for parents to choose, the paper presents guidelines and tips to keep in mind when choosing a picture book, as well as a list of picture books suggested by experts, taking into account children's perception of quality. By reading picture books to children and activities involving children in the reading process, we influence their cognitive, social, emotional, speech development and the development of the child's early literacy. Adult reading sets the foundation for later easier mastery of children's reading and writing. To develop pre-reading skills it is necessary to take care of the environment in which we read which should be stimulating to meet the prerequisites for the development of early childhood literacy. Creating a stimulating environment is further explained in the paper. Reading a picture book is a quality time spent by adults and children, which creates a feeling of interconnectedness and mutual enjoyment of the story, so reading should start at an early age. Dialogue reading is especially important because then the phases of reading and the phases of conversation alternate, which encourages children to express their thoughts, think, and draw conclusions, that is, we encourage the overall development of children. The activity of reading the picture book „Pumpkin Soup“ to preschool children in kindergarten was carried out to show the impact of reading on the overall development of the child.

Keywords: picture book, reading, stimulating environment, early literacy, dialogic reading

UVOD

Slikovnica je umjetnički oblik kojeg čine tekst, ilustracije i cjelokupni dizajn te je namijenjena djeci od najranije dobi. Tijekom povijesti pa sve do danas niz istraživača bavi se istraživanjem i proučavanjem slikovnica i svih njenih sadržaja kako bi ponudili dovoljno dobre teorije koje objašnjavaju koliki je ustvari utjecaj slikovnice na cjelokupni djetetov razvoj. Svrha slikovnice je otkrivanje novog svijeta, izazivanje emocije, razvijanje govora i bogaćenje fonda riječi, razvoj pismenosti i predčitačkih vještina, zadovoljavanje potrebe za novim, prikazivanje odnosa u ljudskoj okolini, usvajanje i korištenje logičkih odnosa. Kako bi slikovnica ostvarila svoj puni potencijal potrebno je voditi računa o kvaliteti slikovnice pri tome uzimajući u obzir i dječju percepciju, kao i o svim vanjskim čimbenicima koji slikovnicu približavaju djeci, pri tome mislimo na odrasle osobe koje čitaju slikovnice djeci i okruženje. Čitanje slikovnice je kvalitetno provedeno vrijeme odraslih i djece koje stvara osjećaj međusobne povezanosti i zajedničkog uživanja u priči. Svrha i cilj ovog rada je prikazati slikovnicu te kako njeno čitanje utječe na razvoj djeteta. Za potrebe pisanja ovog rada korištene su različite metode istraživanja kao što su: metoda analize, metoda sinteze, deskriptivna metoda, povijesna metoda i metoda komparacije. Rad je podijeljen u nekoliko cjelina. Prva cjelina pod nazivom *Povijest slikovnice* donosi informacije o pojavi prvih slikovnica te kratki pregled njihova razvoja kroz povijest. U drugoj cjelini pod nazivom *Slikovnica* bavimo se definiranjem pojma slikovnice, njenim podjelama i funkcijama. Treća cjelina pod nazivom *Kvalitetna slikovnica* odnosi se na procjenu kvalitete slikovnice iz perspektive odraslih i djece te nudi preporuke za odabir slikovnice. U četvrtoj cjelini pod nazivom *Rana pismenost* govori se o razvoju rane pismenosti i utjecaju poticajnog okruženja za razvoj predčitačkih vještina. Peta cjelina razmatra čitanje te nudi shvaćanje dječjeg doživljaja čitanja te nudi savjete kako bi djeca zavoljela čitanje. Šesta cjelina donosi program i savjete nacionalne kampanje „Čitaj mi“. Sedma cjelina prikazuje provedenu aktivnost dijaloškog čitanja slikovnice „Juha od bundeve“ djeci mješovite vrtičke skupine.

1. POVIJEST SLIKOVNICE

Povijest hrvatske slikovnice teško je ustanoviti jer kako navode brojni autori koji se bave problematikom istraživanja slikovnica nemoguće je odrediti točnu kronološku pojavnost prvih slikovnica ili kako su u početku nazivane *ilustriranim knjigama* zbog nemogućnosti pronalaska istih. Problematikom datiranja slikovnica bavili su se Štefka Batinić i Berislav Majhut u studiji *Od slikovnjaka do Vragobe*, koja se smatra ključnom za povijest hrvatske slikovnice do 1945. godine. Autori su se u svom istraživanju susreli s brojnim tehničkim problemima kao što su datiranje, dostupnost slikovnica te problem razlikovanja ilustrirane knjige i slikovnice.

Hameršak i Zima (2015) navode kako je ilustrirana knjiga knjižni predmet u kojem se uz tekstualni dio nalaze i ilustracije koje dodatno vizualno opisuju i predstavljaju napisano, ali ključno je da je za razliku od slikovnice napisani sadržaj ilustrirane knjige jasno razumljiv. Slikovnice ovise o međudjelovanju likovne i verbalne dimenzije odnosno tekstualne što znači da se u slikovnici ilustracije ne mogu zamijeniti drugim dimenzijama.

Batinić i Majhut (2001) navode kako se prvom hrvatskom slikovnicom prema popisu nakladnika Mučnjaka i Senftlebena, objavljenom u kalendaru Danica 1880. godine smatra *Nova slikovnica za malu djecu* Ljudevita Varjačića. Međutim, ta slikovnica kao ni ostalih sedam knjiga s popisa nije sačuvana. Najstarija slikovnica do koje su autori došli je slikovnica *Domaće životinje* Josipa Milakovića, 1885. godine. Do početka 20. stoljeća u Hrvatskoj je objavljeno dvadesetak slikovnica s ilustracijama njemačkih i engleskih slikara. Autori navode kako se prvom kompletnom hrvatskom slikovnicom smatra *Dječja čitanka o zdravlju*, za koju je tekst napisala Ivana Brlić Mažuranić, a ilustracije izradio Vladimir Kirin objavljena 1927. godine. u Zagrebu.

Međutim, u časopisu *Dijete i obitelj* Berislav Majhut kao prvu hrvatsku slikovnicu hrvatskih autora ilustracije i teksta navodi slikovnicu *Sveti Nikola u Jugoslaviji* iz 1922., iako autorima ne znamo imena. *Sveti Nikola u Jugoslaviji* preuzima formu dječje slikovnice i onda se parodijski poigrava njome da bi progovorila o političkoj i ekonomskoj situaciji u Jugoslaviji 1922. godine (Majhut, 2013).

„S obzirom na oblik i namjenu, slikovnice u prošlosti ne odstupaju od klasičnih uzusa. S obzirom na ulogu teksta, najstarije hrvatske slikovnice moguće je svrstati među slikovnice bez teksta, slikovnice s tekstem u stihovima i narativne slikovnice - s više kratkih priča ili pričom koja se proteže kroz cijeli tekst“ (Batinić, Majhut, 2001, 43). Međutim, autori dalje

navode kako slike u slikovnici nisu izvorno hrvatske zbog kasne pojave ilustratora slikovnica 30-ih godina 20. stoljeća. Nakladnici ne navode imena i prezimena autora i ilustratora što je rezultiralo anonimnim slikovnicama.

Kada govorimo o tematici prvih slikovnica autori Batinić i Majhut (2001) navode kako se u većini obrađuju samo tri teme: dječji svijet, bajke i životinje, a u manjem broju obrađuju se: prijevozna sredstva, fantastika, ABC i sport. Kada je riječ o temama najveći broj slikovnica namijenjen je djeci u dobi od četiri do šest godina, te ih se smatra „carstvom odgojnih stereotipa“. Najčešće se obraćaju dobroj, umiljatoj i veseloj djeci od kojih se očekuje poslušnost i zahvalnost. Najzastupljeniji stereotipi su oni o ulogama djevojčica i dječaka.

2. SLIKOVNICA

Tijekom povijesti brojni autori i teoretičari osim datiranjem i dostupnosti bave se definiranjem i problematikom slikovnice. U svojim djelima pokušavaju odgovoriti na pitanje što je to uopće slikovnica, pa prema tome postoje razne teorije u definiranju slikovnice. Kako bi definirali slikovnicu polaze od različitih perspektiva, teorija i funkcija kako bi dobili što opširniji i opisno najtočniji odgovor. U nastavku ćemo prikazati nekoliko pristupa i teorija koje definiraju pojam slikovnice.

„U Hrvatskoj pojam „slikovnica“ prvi put nalazimo 1869. u Hrvatsko-njemačkom rječniku Ivana Filipovića, no zajedništvo slike i teksta u europskom kulturnom krugu znatno je starije, započinje znamenitom knjigom J. A. Komenskog *Orbis sensualium pictus* 1658. godine. A u Hrvatskoj ilustracije u dječjoj knjizi registriramo i prije Filipovića, u knjizi Antuna Vranića *Mlaisi Robinzona: iliti jedna kruto povolnya y hasznovita pripovezt...* iz 1796. Otada dječja hrvatska slikovnica, poglavito u 19. stoljeću, bilježi procvat slikovničkoga štiva s najčešćim temama – domaće životinje, lutke, dječja igra, oslikane klasične priče“ (Hranjec, 2006, 25).

Slikovnica se u novijim teorijama smatra zasebnom, samostalnom umjetnosti odvojenom od dijela dječje književnosti zbog svoje dvodimenzionalnosti koja uključuje likovnost i verbalnost odnosno trodimenzionalnosti – taktilnost slikovnice što uvjetuje složenost teorijskog govora o slikovnici. Slikovnica se smatra umjetničkim oblikom neovisnom o polju dječje književnosti zbog svoje vizualnosti i skulpturalnosti (Hamershak, Zima, 2015). Autorice prilikom definiranja uzimaju u obzir međudjelovanje likovne i verbalne dimenzije jer se značenje slikovnice ne može uspostaviti ako nedostaje jedna od

dimenzija. U obzir uzimaju dječju recepciju odnosno dječji proces čitanja pri čemu razlikujemo dvije podrazine a to su: dječje čitanje slikovnice i dječju vizualnu recepciju slikovnice. Kao posljednje područje definicije navode fizičku pojavnost knjige.

„Fizički predmet knjige u jednakoj je mjeri definiran paratekstualnim obilježjima i knjižnim sadržajem (tekstom i ilustracijama). Paratekst, preciznije nakladnički peritekst slikovnice oblikuje se dvomedijски, kao likovni (dizajn naslovnice, grafičko oblikovanje naslovnice, prvih stranica i knjižnog bloka) i tekstualni dio (naslov, ime autora i dr.)“ (Hameršak, Zima, 2015, 167)

„Slikovnica, sama riječ kaže, je zbir malenih slika. Malene slike zovemo pak minijaturama, odnosno ilustracijama. Ilustracija određuje slikovnicu i daje joj karakter. Slikovnice vrednujemo, dakle, prvenstveno kroz njihovu temeljnu odliku, kroz sliku“ (Hlevnjak, 2000, 7). Autorica polazi od toga da je slika najvažniji dio slikovnice. Ilustratora naziva kreatorom – interpretatorom te smatra da slika ima prednost pred riječi jer se brže i lakše čita te neposrednije izaziva lanac pojmova kod čitatelja-gledatelja. Autorica razlikuje pojmovne slikovnice koje kod razvoja djeteta zahtijevaju slike pojednostavljenog simbola koje ne opterećuju suvišnim detaljima niti odvlače dječju pažnju kako bi djeca učila i usvajala simbole. Takve slikovnice trebaju sadržavati kombinaciju taktilne i ikoničke metode kao što su rupe u kartonskim stranicama za prstiće ili doslovna rješenja u kojima se nešto produžuje ili smanjuje (vrat ili noge životinje) radi lakšeg razumijevanja, ali i poticanja duhovitosti kroz radost i smijeh jer igra je učenje. S druge strane ilustracije slikovnica bajki i priča navode čitatelja-gledatelja da vidi više, da čita i vidi između redaka stvarajući drugačiju predodžbu.

„Slikovnica je i tekst, ilustracije i cjelokupni dizajn, ona je proizvodni komercijalni predmet, socijalni, kulturni i povijesni dokument, i naposljetku djetetovo iskustvo. Kao umjetnički oblik ona podrazumijeva međuovisnost slika i riječi na istovremenoj pozornici dvostranice, kao i dramu okretanja stranica.“ (Hameršak, Zima, 2015,164).

Prema Crnkoviću (1990) slikovnica je prva knjiga koju dijete dobiva u ruke i namijenjena je malom djetetu. Slikovnica može biti igračka, zbir slike bez teksta ili s tekstom, može biti bogato ilustrirana pjesma dječjeg pjesnika, prikazana bajka i slično. Autor se pita je li slikovnica i onda kada je dobra, uvijek knjiga i je li uvijek dio književnosti. Na to pitanje nudi odgovor kako nisu dovoljni kriteriji koji se primjenjuju u proučavanju

dječje književnosti za ocjenjivanje umjetnosti koja se izražava kombinacijom likovnog i literalnog izraza.

S druge strane Zalar, Balić-Šimrak i Rupčić (2014) smatraju stereotipnom tvrdnju da je slikovnica prva knjiga u djetetovu životu koja signalizira poseban poetički kod. S obzirom da je namijenjena najmlađem „čitaču“ u prvim godinama njegova (agrafijskog) života, uz tekst ravnopravno živi i slika međusobno se nadopunjujući, pa pritom govorimo o uvjetovanom refleksu dječjeg vezivanja teksta uz sliku i tako ga memorira i reproducira. Budući da dijete spoznaje svijet slikom, likovni dio slikovnice važan je i ravnopravan tekstovnom. To znači da u slikovnici jednaku ulogu imaju i tekstopisac i ilustrator, pri čemu se ilustrator javlja kao interpretator riječi. Autori navode kako se danas pod slikovnicom podrazumijevaju i otkloni od ove standardne simbioze – postoje i slikovnice bez teksta, ali i tekst kojemu je slika tek popratna pojava.

2.1. Podjela slikovnica

Martinović i Stričević (2011) u svom radu prikazuju podjelu slikovnica na osnovu različitih kriterija prema pozivajući se na B. Majhut i D. Zalar (2008) koji navode da se slikovnice dijele s obzirom na oblik, strukturu izlaganja, sadržaj, likovnu tehniku i sudjelovanje recipijenta.

„Slikovnice po obliku su leporello, pop-up, nepoderive, slikovnica igračka te multimedijaska slikovnica koja uključuje sliku, tekst i zvuk. U svijetu je sve češća i elektronička slikovnica. S obzirom da njezina izrada, uz likovnu i tekstualnu komponentu, uključuje i primjenu novih tehnologija, a ta činjenica ujedno podrazumijeva i njihovu primjenu pri korištenju slikovnice, kao takva postaje predmetom posebnih istraživanja. U Hrvatskoj su se elektroničke slikovnice tek počele pojavljivati. Prva slikovnica za iPad i iPhone jest *Slonić Oscar Andree Petrlík Huseinović*“ (Martinović, Stričević, 2011, 51).

„Po strukturi izlaganja slikovnice mogu biti narativne i tematske. Prema sadržaju mogu biti vrlo raznolike i gotovo je nemoguće navesti sve skupine tema kojima slikovnice pripadaju. Među najzastupljenijim su temama životinje, svakodnevni život, abeceda, igre i fantastika. S obzirom na vrstu tehnike koja je upotrijebljena pri oblikovanju likovne dimenzije mogu biti fotografske, lutkarske, slikovnice stvarnih dječjih crteža i crteža umjetnika, strip-slikovnice te interaktivne slikovnice. U odnosu na sudjelovanje recipijenta postoje slikovnice kojima se dijete samostalno služi i one za koje je potrebno posredovanje roditelja“ (Martinović, Stričević, 2011, 51).

Novi žanr koji se pojavio u Europi, a kasnije i u Hrvatskoj su takozvane problemske slikovnice. Odnose se na problemske situacije djeteta u svakodnevnom životu, na zdravlje, razvoj djeteta, odnose u obitelji i izvan nje, osjećaje, ponašanja i osobine djeteta.

„Takve slikovnice pomažu djeci i roditeljima u prepoznavanju i olakšavanju problemskih situacija u vlastitom životu. Odzvonilo je uljepšanim pričicama o dobroj, pametnoj i poslušnoj djeci koja žive ljupko, skladno i sretno sa svojim plišanim medvjedićima, braćom, sestrama i roditeljima. Svakodnevnica uglavnom nije takva. Svoju obitelj i prijatelje volimo i mrzimo, osjećamo potrebu za njima, ali nas ponekad i opterećuju. Moderna se slikovnice stoga nastoji približiti svakodnevnom, stvarnom životu, ne priznajući pri tome postojanje tabu-tema. Ni jedna životna situacija nije toliko neugodna ili neobična da se o njoj ne bi moglo progovoriti i riječju i slikom“ (Čičko, 2000, 17-18).

Zalar (2013) osim problemskih slikovnica prepoznaje i sljedeće vrste i trendove:

- Osviještenost nekoliko autora o specifičnostima slikovnice kao žanra
- Sve češće pojavljivanje vrijednih slikovničkih izdanja u različitim hrvatskim gradovima te pridavanje veće pozornost slikovnici kao žanru koji može predstaviti baštinu
- Porast broja turistički usmjerenih slikovnica koje osvještavaju bogatstvo i raznolikost nekog dijela naše zemlje, bilo u kulturnom, geografskom ili nekom drugom smislu
- Porast broja autorskih slikovnica – onih u kojima su ilustrator i pisac jedna te ista osoba
- Porast zanimanja za hrvatsku pučku priču
- Slikovnice nastale prema animiranom filmu

Muzejskim slikovnicama kao vrstom aktivno su se bavili D. Zalar, A. Balić Šimrak i S. Rupčić u svojoj knjizi *Izlet u muzej na mala vrata* objavljenoj u Zagrebu 2014. godine. Posebnost je muzejskih slikovnica je što na zabavan, prihvatljiv i razumljiv način muzeji svojim najmlađim posjetiteljima šalju poruke vezane uz muzejske sadržaje i uvode ih u svijet muzeja. Muzejsku slikovnicu čini njezin izdavač koji mora biti muzej, a inspiraciju čine muzej, muzejska građa i zbirke te autori koji su usko vezani uz muzej. Mjesto radnje je uvijek muzej, a njezini korisnici su muzejska publika – djeca koja listajući stranice muzejskih slikovnica pokreću i pomiču statične predmete u izložbenim vitrinama, te ih čitajući njihove priče, čine živima.

Sljedeću podjelu slikovnica prema vrsti predlaže Matulka (2008) u svom djelu „*A picture book primer: understanding and using picture book*“ koja slikovnice dijeli na: 1) slikovnice za početnike; 2) konceptualne slikovnice; 3) slikovnice u digitalnom obliku; 4) slikovnice igračke i 5) slikovnice u stihu.

- 1) *Slikovnice za početnike*, prema Matulki (2008) su prijelazne knjige između slikovnica koje im se čitaju do slikovnica koje sami čitaju. Ove slikovnice su dizajnirane tako da ih djeca mogu sama čitati uz minimalnu pomoć odraslih, te ovise o slikama koje im pomažu ispričati priču. Takve slikovnice obično imaju manje teksta, kraće rečenice u manje redova s više prostora između redova koji je iskorišten dok se tekst može nalaziti na donjoj polovici stranice ili je dosljedan od stranice do stranice.
- 2) *Konceptualne slikovnice* djecu upoznaju s brojevima, slovima, veličinama, oblicima i bojama, a postoje i one koje kombiniraju koncepte. Matulka (2008) navodi kako takve slikovnice nisu zamjena za iskustvo iz prve ruke, ali mogu doprinijeti učenju. Djeci objašnjavaju i pomažu usvojiti slova, brojeve i druge koncepte, stoga je važno da su objekti, brojevi ili slova jasno prikazani, a slika mora dopunjavati tekst. U slučaju slikovnica s brojevima treba biti prikazano onoliko predmeta koliki je i prikazani broj, raspoređenih tako da se mogu jasno prebrojati.
- 3) *Slikovnice u digitalnom obliku* predstavljaju izazov za izdavače zbog složenosti i brojnosti sastavnica koje utječu na kreiranje i publiciranje. Autorica navodi kako slikovnice u digitalnom obliku često djeci nude interaktivnu razinu uključujući animacije, glazbu, zvuk, pričanje. S druge strane postoje istraživanja koja ukazuju na to kako početno uzbuđenje oko digitalne slikovnice s vremenom nestane jer je teško zamijeniti magiju zajedničkog čitanja slikovnice u krevetu s roditeljima (Matulka 2008).
- 4) *Slikovnice igračke* postaju sve zastupljenije u svijetu slikovnica. Prema Matulki (2008) takve slikovnice zahtijevaju interakciju zbog čega ih djeca jako vole te su uvod u dječju književnost i čitanje. Autorica navodi nekoliko podvrsta slikovnica igračkaka koje je svrstala u četiri kategorije. Prva vrsta su kartonske slikovnice (*board books*) koje su izrađene od kartona, s čvrstim zaobljenim rubovima koje djeca i dojenčad jednostavno gledaju kao igračku koju mogu bacati i žvakati umjesto čitati. Drugu vrstu čine trodimenzionalne slikovnice (*pop-up books*) kod kojih ilustracije iskaču kod otvaranja i okretanja stranica. Treća vrsta su preklonice (*flap*

books) koje sadrže preklope koji skrivaju određene dijelove ilustracije ili se uvodi alternativna ideja u ilustraciji. Otvaranje preklopa čini čitanje uzbudljivijim. Četvrta vrsta su slikovnice s izrezima (*cut-out books*) u čijoj osnovi su izrezani dijelovi kako bi skrivanjem poboljšali priču a zatim otkrili aspekte priče.

- 5) *Slikovnice u stihu* koje uključuju poeziju, uspavanke, brojalice i druge tekstove s rimom (Matulka 2008). Djeca vole ritam i rimu. Tekstovi i tempo pozivaju djecu na sudjelovanje i zabavni su za grupno čitanje. Od uspavanki do pjesama uz pokret djeca vole pjevani aspekt stiha.

2.2. Funkcije slikovnice

Slikovnica je multifunkcionalni čitateljski materijal kroz čije funkcije se ostvaruju svi potencijali koje slikovnica posjeduje. Svrha slikovnice je pomoći djetetu otkriti novi svijet putem pisane riječi, izazvati emocije, razvijati govor, bogatiti fond riječi, zadovoljiti potrebu za novim, prikazati odnose u ljudskoj okolini, utjecati na sposobnost pamćenja i zapamćivanja logičkih odnosa. Slikovnica upoznaje dijete s pojavama s kojima se dijete inače ne susreće poput tehničkih dostignuća ili prometnih sredstava (Martinović i Stričević, 2011).

Čačko (2000) navodi kako slikovnica ima za djecu nekoliko funkcija koje korespondiraju s potrebama u odgoju djece predškolske dobi kao i u dobi čitatelja početnika. Spomenimo barem nekoliko osnovnih:

- 1) To je prije svega *informacijsko-odgojna funkcija*. Dijete će u slikovnici dobiti odgovore na mnoga pitanja koja si samo postavlja ili se s njima obraća roditeljima, ali može dobiti i odgovor na probleme kojih dosada nije bilo svjesno, hodalo je oko njih, no nije ih zamjećivalo. Dijete će postupno naučiti da je knjiga izvor znanja. Pomoću slikovnice djeci se na kvalificiran način objašnjava kako razumjeti veze, promjene i odnose među stvarima i pojavama. Dijete pomoću slikovnice postupno uči razvijati mišljenje: analizu, sintezu, usporedbu, uopćavanje, pa čak i apstrakciju.
- 2) Nadalje, to je *spoznajna funkcija*. Dijete pomoću slikovnice provjerava svoje spoznaje i znanja o stvarima, odnosima i pojavama, dobiva sigurnost da su njegove spoznaje i iskustva ispravni i da su njegovi stavovi adekvatni.
- 3) Sa stajališta socijalizacije djeteta, a pod socijalizacijom podrazumijevamo složen i dugoročan postupak oblikovanja djeteta kao punopravnog člana ljudske zajednice važna je *iskustvena funkcija* slikovnice. Nekoć je dijete obrtnika ili seljaka bilo svjedokom

proizvodnog procesa, prema svojim sposobnostima u njemu je već od malih nogu i sudjelovalo. Dijete se razvijalo u izbi, koja je mnogo puta bila ujedno i soba i radionica, na dvorištu, u vrtu, blizu polja i slično. Danas pak, osobito dijete iz grada, ne poznaje okruženje u kojem su prethodne generacije rasle i živjele (dvorište, domaće životinje, šumsko cvijeće, voćke, povrće, pa niti pečenje kruha, leženje pilića i slično). O ovim stvarima doznat će samo iz knjige, televizije ili CD-roma. I zato baš slikovnica može započeti razgovor roditelja s djetetom, razmjenu znanja i iskustava te uspostaviti vezu između dvije generacije.

- 4) U slikovnici veliku ulogu igra njezina *estetska funkcija* koja kod djeteta razvija osjećaj ljepote, djeluje na njegovu pamet i osjećaje, izaziva u njemu emociju, ne ostavlja ga hladnim i nehajnim prema svijetu. Dijete će vrlo rado poseći za lijepom knjigom. Likovna i grafička strana često su jedini i najvažniji poticaj interesa za knjigu. Slikovnica znatno utječe na ukus djeteta.
- 5) Djeci je važna i *zabavna funkcija* slikovnice. Dijete se prema instrukcijama posrednika s knjigom mora igrati i zabavljati. Trenuci provedeni uz knjigu ne smiju biti dresura koja bi djetetu knjigu učinila dosadnom i odbojnom. Lakoća je uvjet za izgradnju pravilnog odnosa prema knjizi. Dijete kroz igru upija znanje koje je za njega na prvi pogled skriveno.

3. KVALITETNA SLIKOVNICA

Za razvoj predčitačkih vještina potrebno je da roditelji djeci redovito čitaju. Na našem tržištu je mnoštvo slikovnica i knjiga za djecu zbog čega su roditelji u nedoumici što od toga izabrati. Postavlja se pitanje je li svaka slikovnica dobra i kako prepoznati kvalitetnu slikovnicu.

Čudina-Obradović (1996) navodi kako slikovnice danas možemo pronaći posvuda, od knjižnica i knjižara do samoposlužnih prodavaonica, muzeja i benzinskih crpki. One se razlikuju u cijeni a najviše u kvaliteti. Među slikovnicama je česta pojava kiča, što znači da one mogu biti jeftino dopadljive, a bez estetske vrijednosti.

„Kič slikovnice nisu dobro štivo ni za čitanje djeci, niti za samostalno gledanje slika. Najčešće su to slikovnice kojima je nepoznat, naveden autor teksta i slike. Slike su slatunjave, stereotipne, nemaštovite. Lako ih je prepoznati jer u svima su isti likovi koji zbog ponavljanja postaju šablona: zečić, medo, maca i psić, vještica i kraljevna. Tekstovi su u njim jezično loši, često besmisleni i lažno djetinjasti“ (Čudina-Obradović, 1996, 46)

S druge strane slikovnice koje je napisao pisac za djecu, a ilustracije potpisao slikar prepoznaju se po bogatom i maštovitom likovnom sadržaju koji privlači dijete i nudi mu otkrivanje novih likovnih doživljaja. Jezik takvih slikovnica daje kratku i jednostavnu poruku, smisao i zaključak. Za djecu mlađu od tri godine slike moraju biti velike, prikazivati jedan predmet jednostavnog i jasnog oblika i primarne boje. Postupno će dijete zanimati sve složeniji likovni sadržaji, a već oko pete godine uživati će u proučavanju i otkrivanju sadržaja bogatog crteža s mnogo elemenata i brojnim međusobnim odnosima likova u akciji. Najbolje je ako odrasli posude slikovnicu u knjižnici, kupe slikovnicu koju su tamo vidjeli ili upitaju za savjet informatora na dječjem odjelu knjižnice. Pogrešno je kupiti na brzinu bilo koju slikovnicu koja se nudi na pogodnom mjestu. Bolje je pronaći kvalitetnu slikovnicu i spremiti je, pa je izvući iz zalihe u času „krize“, nenadane prehlade ili kišnog dana. Na govorni, estetski i misaoni razvoj djeteta djelovat će pozitivno samo dobra, umjetnički oblikovana i napisana slikovnica (Čudina-Obradović, 1996).

Autorice Martinović i Stričević (2011) također navode da se kvaliteta slikovnice očituje na razini autorske odgovornosti što znači da imena stručnjaka odgovornih za nastajanje slikovnice trebaju biti jasno istaknuta što je svojevrsno jamstvo kvalitete. Na stvaranju knjiga za djecu osim pisca i ilustratora sve češće sudjeluju i pedagozi, psiholozi, lingvisti te likovno tehnički urednici kako bi se što lakše ispunili potrebni kriteriji i zahtjevi te postigli zadani ciljevi da se putem knjige djeci nude prave ljudske vrijednosti i sadržaji.

Šišanović (2011) navodi da je važno poznavati dijete kako bi odabir slikovnice bio sukladan djetetovim interesima i dobi, pri procjenjivanju primjerenosti slikovnice veliku ulogu ima dob djeteta kao i njegove perceptivne i receptivne mogućnosti što je u skladu sa suvremenim shvaćanjima djeteta kao s određenim predznanjima, sposobnostima i interesima. Pozivajući se na brojne autore Šišanović (2011) navodi kako slikovnica u svakom svom segmentu misleći pritom na materijal, format opremu i sadržaj treba biti prilagođena djetetu kako bi se očuvala tjelesna sigurnost i zdravlje djeteta te zadovoljile njegove razvojne potrebe.

„Zato slikovnica treba biti od čvrstog materijala, bez oštih rubova, ili od mekanog, savitljivog materijala, spojenih stranica u obliku harmonike, ili uvezana, sastavljena u maštovite oblike, nadopunjena zvučnim elementima i sl. I svojom veličinom treba biti prilagođena djetetu (veličini ruke i širini vidnog polja) pa su poželjne dimenzije slikovnica 15x20 cm ili 20x20 cm. U onim slikovnicama u kojima se javlja tekst namijenjen najmlađoj djeci, slova trebaju biti krupnija, veća i jednostavna po obliku, dok će se s rastom djece i povećanjem teksta slova smanjivati do normalne veličine slova u početnici. Primjeren tekst jezično je ispravan i čist,

jednostavan, protkan literarnim vrijednostima. Prilagođen je djetetovoj sposobnosti razumijevanja, zanimljiv i smislen, pisan jasnim, pravilnim jezikom te odiše duhovitošću i maštovitošću“ (Šišanović, 2011, 9).

Nadalje autorica navodi da i kod ilustracija treba voditi računa o dobi djeteta te da su za mlađu djecu primjerene one s manje detalja kako ne bi odvlačile pažnju i davale pogrešnu sliku o pojmovima sadržanima u slikovnici, dok za stariju djecu ilustracije trebaju biti bogate i složene, a poželjno i nedovršene što će omogućiti djeci da sami stvaraju sliku o sadržaju i likovima koji se tamo nalaze.

„Uzimajući u obzir sve značajke koje slikovnica treba posjedovati, može se reći da je dobra slikovnica ona koja je u skladu s djetetovim razvojem - temom i izgledom korespondira s djetetovim razvojnim osobitostima, ima usklađenu tekstualnu i slikovnu komponentu, a s obzirom na funkcije koje sadrži i u odnosu na vrstu kojoj pripada, istovremeno potiče njegov razvoj. Slikovnica prije svega treba biti primjerena dobi djeteta kojem je namijenjena. Dakle treba pratiti djetetov razvoj na svim razinama poštujući individualne razlike među djecom koje se posebice očituju na jezičnoj razini. Iz toga proizlazi da nije svaka slikovnica primjerena za svako dijete“ (Martinović i Stričević, 2011, 56).

„Dakle, vrednovanje slikovnice, jest prvenstveno vrednovanje ilustracije, a to je isto što i vrednovanje svake druge likovne vrste. Ipak, nezaobilazno mjerilo u ocjeni kako slikovnice tako i ilustracije ostaje njezin tematski poticaj: napisana riječ“ (Hlevnjak, 2000, 8).

3.1. Dječja percepcija kvalitete

Martinović i Stričević (2011) navode da knjiga za djecu treba imati određene značajke koje pred stvaratelje slikovnica postavljaju visoke zahtjeve s ciljem što uspješnijeg ostvarivanja njezinih potencijala. Pri procjeni kvalitete slikovnica u obzir treba uzeti ne samo kriterije koji se primjenjuju u proučavanju dječje književnosti nego i kriterije za procjenu likovne umjetnosti, jezika i književnosti, zatim se procjenjuje likovno-tehnička opremljenost i usklađenost knjige, namijenjenost dobi te obrada teme kod problemskih slikovnica. U analizama slikovnica sudjeluju stručnjaci raznih profila kao što su književnici, likovni umjetnici, pedagozi te profesori književnosti i jezika.

Iz navedenog je vidljivo kako se prilikom procjene kvalitete slikovnice ne uzima u obzir mišljenje i stavovi djece o čemu je govorila i Posilović (1972) gdje navodi kako se izdavači vode interesima odraslih, a ne korisnika robe. Autorica opisuje začarani krug u kojem izdavači

izdaju ono što kupuju roditelji, a roditelji ono što se njima sviđa zbog čega djeca dobivaju u ruke ono što su odrasli izabrali za njih. Tako djeca ne čitaju ili gledaju ono što bi željela čime dječja književnost postaje odraz sviđanja i interesa odraslih. Autorica smatra da zbog toga u odraslima leži velika odgovornost prema djece te na to možemo i trebamo gledati kao na osnovu za razvijanje kvalitetnog ukusa djece (Posilović, 1972).

Međutim danas možemo vidjeti pomake u procjeni kvalitete slikovnica koji osim odraslih uključuju i djecu, a primjer za to su osnivači nagrade *Ovca u kutiji* koja se dodjeljuje najboljim slikovnicama u Republici Hrvatskoj. *Ovca u kutiji* jedina je nagrada u Hrvatskoj u kojoj stručni žiri sastavljen od književnika, književnih kritičara i ilustratora pregledava cjelokupnu godišnju produkciju slikovnica i vrednuje umjetničku vrijednost teksta i njegov odnos s ilustracijom. Uz stručni žiri, najbolju slikovnicu bira i neovisan dječji žiri koji se mijenja svake godine. Nagrade su dodjeljivane od 2005. do 2020. godine pri čemu je dodijeljeno 15 nagrada od kojih su se samo četiri puta preklapila mišljenja stručnog i dječjeg žirija što je vidljivo u Tablici 1. Stoga je važno postaviti pitanje što to djeca vide u slikovnicama, a da odrasli ne vide iz svoje perspektive?

Tablica 1.

Dobitnici nagrade *Ovca u kutiji*

Godina	Nagrada stručnog žirija	Nagrada dječjeg žirija
2005	1. Ivana Guljašević (tekst i ilustracija). <i>Kako je krokodil Marko pronašao svoj dom</i> . Zagreb: Školska knjiga, 2004. 2. Manuela Vladić Maštruko. <i>Pauk Oto</i> . Zagreb: Naklada Haid, 2004.	1. Božidar Prosenjak (tekst) i Ivana Guljašević (ilustracija). <i>Golub i sokol</i> . Zagreb: Školska knjiga, 2004.
2006	Irena Sertić (tekst) i Zdenko Bašić (ilustracija). <i>Xocoatl : priča o čokoladi</i> . Zagreb: Sretna knjiga, 2006.	
2007	Andrea Peterlik Huseinović (tekst i ilustracija). <i>Maleni</i> . Zagreb: Kašmir promet, 2006.	Svjetlan Junaković (tekst i ilustracija). <i>Velika knjiga portreta</i> . Zagreb: Algoritam, 2007.
2008	Ivana Guljašević Kuman. <i>Čarapojedac</i> . Zagreb: Autorska kuća, 2007.	
2009	Nada Horvat (tekst) i Stanislav Marijanović (ilustracija). <i>Mica Poštarica</i> . Zagreb: Sipar, 2009.	Denin Serdarević (tekst) i El Kukumar (ilustracija). <i>Izgubljeni vijak</i> . Zagreb: Continental film, 2008.
2010	Pika Vončina (tekst i ilustracija). <i>Emilija u zemlji kotača</i> . Zagreb: Leykam international, 2009.	Maja Brajko-Livaković (tekst) i Manuela Vladić- Maštruko (ilustracija). <i>Plavi slavuj</i> . Zagreb: Sipar, 2010.
2011	Dubravka Pađen-Farkaš (tekst) i Dražen Jerabek (ilustracije). <i>Gospodin Otto i stari naslonjači</i> . Zagreb: Sipar, 2010.	Ijoša Vuković (tekst) i Ivana Guljašević (ilustracije). <i>Sveti Nikola</i> . Zadar: DiviCo, 2010.

2012	Igor Knížek (tekst) i Tomislav Tomić (ilustracije) . Kako je paž spasio Zagreb. Zagreb: Sipar, 2012.	
2013	Manuela Vladić Maštruko (tekst i ilustracije). Mauro -plavetni kit. Zagreb: Sipar, 2013.	Zdenko Bašić (tekst i ilustracije). Mjesečeve sjene. Zagreb: Planetopija, 2013.
2014	Marijana Jelić. Coprnica Dragica. Zagreb: Knjiga u centru, 2014.	1.Karmen Delač Petković i Dijana Arbanas (tekst), Darko Macan (ilustracije). Sretna kućica. Brod Moravice: Hrvatska čitaonica sela Kuti, 2014. 2.Marijana Jelić. Coprnica Dragica. Zagreb: Knjiga u centru, 2014.
2015	Stanislav Marijanović (tekst i ilustracije). Ribalica i druge tajnovite riječi. Zagreb: Sipar, 2015.	Zoran Pongrašić (tekst) i Bob Živković (ilustracije). Najsporiji kralj na svijetu. Zagreb: Knjiga u centru, 2015.
2016	Ana Đokić (tekst) i Dubravka Kolanović (ilustracije). Bao baobab i mala Kibibi. Zagreb: Knjiga u centru, 2016.	1. Silvija Šesto (tekst) i Vanda Čižmek (ilustracije). Sirup protiv mačjeg kašlja. Zagreb: Naklada Semafora, 2016. 2. Ema Pongrašić (tekst) i Bob Živković (ilustracije). O zmaju koji je volio cvijeće. Zagreb: Knjiga u centru, 2015.
2017	Dubravka Kolanović (tekst i ilustracije). Čarolija zagrljaja. Zagreb: Sipar, 2017.	Davor Šunk (tekst i ilustracije). Fućka mi se. Zagreb: Hrvatsko društvo književnika za djecu i mlade, 2017.
2018	Tomislav Zajec (tekst) i Tomislav Zlatić (ilustracije). Dječak koji je želio biti tigar. Zagreb: Sipar, 2018.	Boris Kralj (tekst i ilustracije). O mački, ribi i ostalima. Koprivnica: Vlastita naklada; Bogadigrafika, 2018.
2019	Manuela Vladić-Maštruko (tekst i ilustracije). Cic i Mic. Zagreb: Sipar, 2018.	Roman Simić (tekst) i Manuel Šumberac (ilustracije). Jura i gospođica Zavissst. Zagreb: Profil knjiga, 2019.
2020	Snježana Babić Višnjic (tekst) i Branka Hollingsworht Nara (ilustracije). Park u oblacima. Zagreb: Naklada Semafora, 2020.	Zoran Maljković (tekst) i Marko Jovanovac (ilustracije). Moj tata zeko. Zagreb: Mozaik knjiga, 2020.

Slikovnice koje su izabrane kao najbolje od strane stručnog i dječjeg žirija su:

- Xocoatl : priča o čokoladi
- Čarapojedac
- Kako je Paž spasio Zagreb
- Coprnica Dragica

Ovakav nesrazmjer u viđenju djece i odraslih može poslužiti kao tema za analizu nagrađivanih slikovnica kako bi dobili uvid u karakteristike sviđanja djece prilikom ocjenjivanja. Koji je to faktor koji je presudan kod djece kada ocjenjuju slikovnice i zbog čega se percepcija djece razlikuje od percepcije odraslih.

3.2.Što čitati djeci

„Prva dječja knjiga – slikovnica – pritivorena su vrata u djetetov život! I zato nije svejedno kakvu ćemo mu slikovnicu pružiti i kako ćemo ta vrata odškrinuti“ (Čičko, 2000, 17).

Prema suvremenim shvaćanjima slikovnicu je važno čitati djeci od najranije dobi stoga Stričević (2006) donosi opis primjernih slikovnica ovisno o dobi djeteta. Maloj djeci u prvoj godini života treba čitati slikovnice koje sadrže određenu priču ili radnju a najpogodnije su tzv pojmovne slikovnice bez teksta ili one u kojima se uz sliku nalazi kratki opis ili zanimljivi ritmični stihovi. Slikovnice za najmlađe trebaju sadržavati što vjernije slike ili fotografije bez nepotrebnih detalja koje roditelji riječima opisuju i na taj način stvaraju priču. U trećoj i četvrtoj godini života slikovnice sadrže složeniji tekst, a priče govore o životinjama, zbivanjima u okolini, životu ljudi i djece koje sadrže jednostavnije zaplete. Dijete tada pokazuje interes za radnje koje prikazuju različite postupke u određenim situacijama, počinju razlikovati dobro od zla, poželjno od nepoželjnog. Djecu između 5. i 6. godina zanimaju složenije priče o ljudima i prirodi bliskih i dalekih krajeva, kulturi i civilizaciji te basne i bajke. Stričević (2006) navodi kako dobne granice nisu strogo određene, a za koje slikovnice će dijete pokazati interes ovisi o bogatstvu iskustava koje ima, ne samo s čitanjem, pričanjem i slikovnicama nego i u svakodnevnom životu, posebice u igri.

Zalar, Balić-Šimrak i Rupčić (2014) također smatraju da je ključna odrednica kod odabira slikovnica dječja dob, odnosno, pitanje tko će listati tu slikovnicu. Međutim, autori posebno ističu važnost ilustracija odnosno slika koje trebaju biti jednostavne, stilizirane u oblike i boje, lako razlučive kako bi djeci olakšale kategorizaciju po likovnom određenju. Cijela priča treba biti razumljiva kroz slike, što je karakterističnije za djecu mlađe dobi. Djeca kasnije predškolske i rane školske dobi više se oslanjaju na priču jer su njihova očekivanja puno kompleksnija, dok slike ističu scene ili imaju druge uloge u pojedinom dijelu. Slikovnica ima raznih tipova, fantastičnih dimenzija i onih o stvarnom svijetu, pisanih posebno za određene dobne skupine. Slikovnica ima razne uloge, od obične zabavne priče za poučavanje o životnim situacijama, do povijesnih događaja. Dječje uživanje u likove može pomoći kod rješavanja problema u njihovim stvarnim životnim situacijama.

S obzirom da djeca do slikovnice dolaze posredstvom roditelja ili druge odrasle osobe kojima je često teško prepoznati odgovarajuću slikovnicu Martinović i Stričević (2011) navode kako bi bilo lakše odabrati slikovnicu kada bi na njoj bilo istaknuto kome je namijenjena uz pripadajuće obrazloženje što bi trebali činiti nakladnici. Djetetu je potrebna slikovnica koja je

u skladu s njegovim potrebama i iskustvom, koja prati i podupire njegov razvoj te odgovara na njegove trenutne, ali i specifične potrebe i interese. Jer kako navode autorice dijete je osnovna svrha postojanja slikovnica.

Često postoji sukob između nakana odraslih i dječjih želja oko izbora slikovnica. Halačeva (2000) smatra da izbor slikovnice treba prepustiti odraslima jer su ipak oni važni na putu odrastanja djeteta i zbog toga su pozvani ponuditi djeci slikovnice.

3.2.1. Popis slikovnica koje treba ponuditi djeci

U nastavku rada donosimo popis razvojno primjerenih slikovnica koji je nastao na temelju obrade preporuka odgojitelja i stručnih suradnika iz dječjih vrtića grada Zagreba, Umaga, Čakovca, Crikvenice, Osijeka i Rijeke. Preporuke za popis dale su i Hela Čičko, viša knjižničarka i koordinatorica Odjela za djecu i mladež Gradske knjižnice u Zagrebu, kao i Suzana Biglbauer, kordinatorica pedagoško-animatorskih aktivnosti na Odjelu za rad s djecom i mladima Gradske i sveučilišne knjižnice u Osijeku. Popis je objavljen u časopisu *Dijete, vrtić, obitelj* 2011. godine, a krajnji odabir slikovnica provela je Helena Burić.

Slikovnice su podijeljene u odnosu na dob djeteta, razvojno područje kojem se tekst i ilustracija slikovnice primarno obraća te u odnosu na osnovne podatke o odgovornosti. Važno je napomenuti kako su ove stroge podjele samo uvjetne, jer gotovo svaka slikovnica istovremeno potiče različite aspekte djetetova razvoja i moguće ju je uz prilagodbu koristiti u radu s različitim dobnim skupinama djece. Cilj ovakve podjele jest omogućiti odgojiteljima i roditeljima lakše snalaženje pri odabiru ciljane građe.

Dob 0-1

Razvoj komunikacije:

- Biiip, biiip!: što čuješ? / ilustracije David Crossley* Mozaik knjiga, Zagreb / 2008.
- Gledam i učim prve riječi / više autora Lusio, Zagreb / 2008.
- Gusjenica pričalica za sveznalice / nema autora Fisher Price / 2009.
- Pričaj / Dick Bruna Golden marketing, Zagreb / 2003.
- Knjiga za sveznalice / nema autora Fisher Price / 2009.

Socio-emocionalni razvoj:

- Krokodil Kroko / Sharon Harmer Profil, Zagreb / 2012.
- Lav Leon / Klaartje van der Put* VBZ, Zagreb / 2007.

- Mama koka / Klaartje van der Put* VBZ, Zagreb / 2007.
- Mara bubamara / Klaartje van der Put* VBZ, Zagreb / 2007.
- Pas Bubi / Klaartje van der Put* VBZ, Zagreb / 2007.
- Pliva patka preko Save / Robert Mlinarec i Karla Bareta Egmont, Zagreb / 2009.
- Protresi i zveckaj!: tko je najglasniji? / ilustracije David Crossley*, Mozaik knjiga, Zagreb / 2008.
- Skakutava maca - mali skakutavci / Ronne Randall Profil, Zagreb / 2012.
- Tigar Straško / Sharon Harmer Profil, Zagreb / 2012.
- Tri prašćića / nema autora* Profil, Zagreb / 2004.
- Moj prvi rječnik: 1-2 godine / Đurđica Šokota Forum, Zadar / 2009.

Spoznajni razvoj:

- Operi zube! / nema autora* Profil, Zagreb / 2004.
- Što je u perilici rublja? / nema autora* Profil, Zagreb / 2004.
- Šuma: skriveno i nađeno / ilustracije David Crossley Egmont, Zagreb / 2003.

Dob 2-3

Razvoj komunikacije:

- Domaće životinje / Silvia D'Achille i ilustracije Tony Wolf Leo-Commerce, Rijeka / 2010.
- Domaće životinje / Simeon Marinković Naklada Nika, Zagreb / 2006.
- Eci, peci, pec / Robert Mlinarec i Karla Bareta Egmont, Zagreb / 2009.
- Gdje je psić? / ilustracije David Grossley* Mozaik knjiga, Zagreb / 2006
- Gdje je zeko? / ilustracije David Grossley* Mozaik knjiga, Zagreb / 2006.
- Gdje je bubamara? / ilustracije David Grossley* Mozaik knjiga, Zagreb / 2006.
- Gdje je janje? / ilustracije David Grossley* Mozaik knjiga, Zagreb / 2006.
- Iš'o medo u dućan / Robert Mlinarec i Karla Bareta Egmont, Zagreb / 2009.
- Mala škola: rječnik dodirni i osjeti / urednica Đurđica Šokota Forum, Zadar / 2009.
- Moji prvi koraci - Riječi (12-18 mj.) / nema autora Forum, Zadar / 2006
- Oda jajetu / Zoran Pongrašić* Profil, Zagreb / 2008.
- Pliva patka: pjesmice i brojalice za najmlađe / ilustracije Željka Mezić* Mozaik knjiga, Zagreb / 2009.

Spoznajni razvoj:

- Mala škola: brojevi od 1 do 10 / urednica Đurđica Šokota Forum, Zadar / 2009.
- Dodirni i osjeti - Mladunčad / nema autora Forum, Zadar / 2010.
- Fotoalbum za najmlađe: bebe životinja / Natalia Sinjushina* Egmont, Zagreb / 2008.
- Mali medo zamazanko / Belinda Rodik Forum, Zadar / 2010.
- Mišica Mejzi uči boje / Lucy Cousins Mozaik knjiga, Zagreb / 2002.
- Operi ruke! / Tony Ross Golden marketing, Zagreb / 2004.
- Povuci i... pogledaj!: koga će mama roditi? / Giovanna Mantegazza* Neretva, Zagreb / 2008.
- Slatke njuškice: vidi i osjeti / Susanne Wollinger Egmont, Zagreb / 2008.

Socio-emocionalni razvoj:

- Crvena lopta / Matthias Karl Epta, Ljubljana / 1996
- Hoću svoju tutu / Tony Ross Golden marketing, Zagreb / 2004.
- Lana i Pavo / Anja Rieger Golden marketing, Zagreb / 2001.
- Mali medo s pelenama / Belinda Rodik Forum, Zadar / 2008.
- Mama, mene je straaah! / Lucia Salemi* Neretva, Zagreb / 2008.
- Medvjedić Vile Dudilice / Bärbel Spathelf Mozaik knjiga, Zagreb / 2002.
- Miffy / Dick Bruna Golden marketing, Zagreb / 2001. serija slikovnica
- Moj tata / Lila Prap* Mozaik knjiga, Zagreb / 2008.
- Osjećaji / Dejan Begović i Simeon Marinković Naklada Nika, Zagreb / 2005.
- ... i onda sam zaspao! / Lucia Salemi* * Neretva, Zagreb / 2008.
- Potrebe / Dejan Begović i Simeon Marinković Naklada Nika, Zagreb / 2005.
- serija slikovnica Čarli / Thierry Courtin Školska knjiga, Zagreb / 2005.
- serija slikovnica Piko / Eric Hill Mozaik knjiga, Zagreb / 2009.
- serija slikovnica Tigrić Jakov / Didier Levy i Xavier Deneux Školska knjiga, Zagreb / 2005.

Dob 4-5

Razvoj komunikacije:

- Ježeva kućica / Branko Čopić Naša djeca, Zagreb / 2008.
- Juha od bundeve / Helen Cooper Golden marketing, Zagreb / 2004.

- Kada sam sretan / Trace Moroney Golden marketing, Zagreb / 2006
- Kraljevska pusa / David Melling Profil, Zagreb / 2002.
- Krispin: prašćić koji je imao sve / Ted Dewan Golden marketing, Zagreb / 2009.
- Maca papučarica / Ela Peroci Mladinska knjiga, Ljubljana / 1983.
- Mali šef / Marla Frazee Školska knjiga, Zagreb / 2010.
- Mango za djeda / Caroline Hudicourt POU Korak po korak, Zagreb / 2008.
- Maša i medvjed / pripremila Lada Martinac Golden marketing, Zagreb / 1999.
- Medvjedići kod zubara / Stan i Jan Berenstein Algoritam, Zagreb / 2006.
- Najotmjereniji div u gradu / Julia Donaldson Ibis grafika, Zagreb / 2003.
- Nećko / Edith Schreiber-Wicke Golden marketing, Zagreb / 2003.
- Neposlušno mače / Ivan Bjelišev Golden marketing, Zagreb / 1999.
- Ogledalce / Grigor Vitez Golden marketing, Zagreb / 1999.
- Pauli, ti zločesti Pauli! / Brigitte Weninger Epta, Ljubljana / 1997
- Pogodi koliko te volim / Sam McBratney Egmont, Zagreb / 2011.
- Razbojnik sa žutom pjegom / Grigor Vitez Golden marketing, Zagreb / 1999.
- serija slikovnica o Petri / Aline de Petigny Forum, Zadar / 2007
- Ti i ja, mali medo / Martin Waddell Epta, Ljubljana / 1997.
- Zaljubljeni Žabac / Max Velthuijs Golden marketing, Zagreb / 2005.
- Zauvijek / Jean-Baptiste Baronian Golden marketing, Zagreb / 2001.

Spoznajni razvoj:

- Muha Zunza / Bruno Kuman Školska knjiga, Zagreb / 2011.
- prometu: što sve Ana zna / Simeon Marinković Naklada Nika, Zagreb / 2010.
- Tata neznalica / Krešimir Rožman Pro I, Zagreb / 2002. planeti (svemirska tijela) /

Socio-emocionalni razvoj:

- Ako se izgubiš / Jennifer Moore-Mallinos Neretva, Zagreb / 2007.
- Balončica / Željka Horvat-Vukelja Školska knjiga, Zagreb / 2008.
- Bila jednom / Stefan Gemmel Epta, Ljubljana / 1996.
- Djed i repa / Aleksej Tolstoj i Niamh Sharkey Golden marketing, Zagreb / 2002.
- Elmer / David McKee Epta, Ljubljana / 1996.
- Elmer i izgubljeni medo / David McKee Golden marketing, Zagreb / 2005.
- Figaro - mačak koji je hrkao / Jean-Baptiste Baronian Golden marketing, Zagreb / 2001.

- Gaston se ne igra s drugom djecom / Mymi Doinet i Nanou Forum, Zadar / 2004.
- Grubzon / Julia Donaldson Ibis grafika, Zagreb / 2004.

Dob 6-7

Razvoj komunikacije:

- Grga Čvarak / Ratko Zvrko Mozaik knjiga / 2011.
- Kako živi Antuntun / Grigor Vitez Mozaik knjiga, Zagreb / 2009.
- Miševi i mačke naglavačke / Luko Paljetak Golden marketing, Zagreb / 2003.

Spoznajni razvoj:

- 10 načina da pomognem očuvati svijet u kojem živim / Melanie Walsh Planetopija, Zagreb / 2008.
- Čudesna kuharica Lize Brljize / Sonja Zubović Vlast. izd., Zagreb / 2010.
- Bontončić ili Kako svima biti prijatelj / ilustracije Joško Marušić Hrvatski savez udruga tjelesnih invalida, Zagreb / 2008.
- Lijeva ruka, desna ruka: što je lijevo, a što desno? / Janet Allison Brown Naša djeca, Zagreb / 2006.
- Moja mala enciklopedija Larousse / više autora Školska knjiga, Zagreb / 2004.
- Mrvica raste u maminu trbuhu / Nele Moost Golden marketing, Zagreb / 2001.
- Serija slikovnica Pokusi / Delphine Grinberg Školska knjiga, Zagreb / 2005.
- Serija slikovnica Spasimo Zemlju! / Marica Mičec Školska knjiga, Zagreb / 2006.
- Što sve Ana zna... Lijepo ponašanje / Simeon Marinković Naklada Nika, Zagreb / 2005.
- Što sve čini ljudsko tijelo? / Kruno Polondak Hum naklada, Zagreb / 2005.
- Tajne i zgode nestašne vode / Aljoša Vuković Školska knjiga, Zagreb / 2011.
- Tijelo / Michele Longour Profil, Zagreb / 2001.
- Velika knjiga vrtlarstva / Susanne Tommes Golden marketing, Zagreb / 2002.
- Život kao moj: [kako žive djeca širom svijeta] Ured UNICEF-a za Hrvatsku / Unicef, Zagreb / 2006.
- Pet osjeta / Adele Ciboul Profil, Zagreb / 2001.
- Dobro jutro - laku noć / Ivan Gantschev Epta, Ljubljana / 1996
- Kako se gleda abeceda? / Sonja Zubović Mozaik knjiga, Zagreb / 2008.
- Kako što nastaje? / Anne-Sophie Baumann Profil, Zagreb / 2004.

Socio-emocionalni razvoj:

- Dora i naočale / Ivona Brezinova POU Korak po korak, Zagreb / 2005.
- Drvo ima srce / Shel Silverstein Ilyricum, Zagreb / 1992.
- Gospodin Nosko nalazi prijatelja / Daniela Kulot i Hortense Ullrich Golden marketing, Zagreb / 2002.
- Imaš li tajnu? / Jennifer Moore-Mallinos Neretva, Zagreb / 2005.
- Ispravni dodir / Sandy Kleven Slovo, Zagreb / 2004.
- Jelen Jelenko / Fred Rodrian Golden marketing, Zagreb / 1997.
- Jesi li sramežljiv? / Núria Roca Neretva, Zagreb / 2007.
- Kako su moji roditelji zaboravili biti prijatelji Jennifer Moore-Mallinos Neretva, Zagreb / 2005.
- Kućna čudovišta / Stanislav Marijanović Sipar, Zagreb / 2009.
- Mara i tata / Đurđa Knežević POU Korak po korak, Zagreb / 2006.
- Moj tata se ženi / Jennifer Moore-Mallinos Neretva, Zagreb / 2007.
- Mrav dobra srca / Brana Crnčević Školska knjiga, Zagreb / 1984.
- Najbogatiji vrabac na svijetu / Eduard Petiška Golden marketing, Zagreb / 2003.
- Pale sam na svijetu / Jens Sigsgaard Katarina Zrinski, Varaždin / 2010
- Peća i vuk / Sergej Sergeevič Prokof'ev Mladost, Zagreb / 1990.
- Pjetlić Zlatni Krestić i čudotvorni mlinčić / Marija Knežević Golden marketing, Zagreb / 1997.
- Plesna haljina žutog maslačka / Sunčana Škrinjarić Golden marketing, Zagreb / 1999.
- Poplava iz šalice kave / Željka Horvat-Vukelja Školska knjiga, Zagreb / 1988.
- Pošta za Tigra / Janosch Hum naklada, Zagreb / 2001.
- Riba duginih boja / Marcus Pfister Epta, Ljubljana / 1996.
- Sjećam se... / Jennifer Moore-Mallinos Neretva, Zagreb / 2005.
- Super je bit' različit! / Đurđa Miklaužić Golden marketing, Zagreb / 2003.

4. RANA PISMENOST

Čitanje od najranije dobi pomaže u razvijanju govornih sposobnosti, bogati djetetov rječnik, uvodi ga u svijet mašte i umjetnosti, unaprjeđuje njegove sposobnosti slušanja, pomaže u razvoju opažanja, promatranja, pozornosti, mišljenja i logičnog zaključivanja a sve će to osigurati da veze u mozgu ostanu trajne. Zbog prirodnih predispozicija koje se razvijaju kod

svakog djeteta roditelj je odgovoran i dužan zadovoljiti te urođene potrebe i brinuti se o njima. Čitanjem se dijete misaono i intelektualno razvija, a doživljaj tih prvih spoznaja postaje temelj na kojem se poslije dograđuju druge potrebne informacije, znanja pa i vještine. Čitanjem, razgovaranjem o pročitanom te odgovaranjem na postavljena pitanja dijete se uči međusobnom komuniciranju te tako razvija otvorenost i osjećaj za društvo. Svakodnevnim čitanjem dijete se uči pravilima čitanja, stvaraju se predčitačke vještine i navike djeteta koje mu omogućuju upoznavanje i privikavanje na pisanu riječ bez nužnosti da zna čitati i pisati na taj način otvara se put ranoj pismenosti (Tablica 2.) (Radonić i Stričević, 2009).

Tablica 2.

Karakteristike faza rane pismenost obzirom na dob djeteta

6-12 mjeseci	Prihvata knjigu. Prinosi je ustima. Sjedi u krilu.	Drži glavu uspravno. Gleda slike, glasa se, gladi slike. Najradije gleda fotografije lica.	Roditelji drže dijete udobno tako da se gledaju licem u lice. Roditelji slijede djetetov znak za "još" i "stop".
12-16 mjeseci	Pridržava knjigu uz pomoć. Okreće stranice, nekoliko istovremeno. Sjedi bez pomoći. U stanju je nositi knjigu.	Više ne ide s knjigom pravo u usta. Pokazuje na slici s jednim prstom. Prepoznaje sliku javljajući se za nju tipičnim glasanjem.	Dijete može biti žalosno ako roditelj čita nezainteresirano. Dijete donosi knjigu da mu se čita. Ako roditelj inzistira da dijete sluša, ono može odbijati.
18-36 mjeseci	Lista stranicu po stranicu. Nosi knjigu po kući.	Daje imena slikama. Pažnja jako varira. Traži da mu se jedna te ista priča stalno čita iznova. "Čita" knjige svojim lutkama.	Roditelj pita "Što je ovo" i daje vremena djetetu da odgovori. Roditelj prilagođava knjigu djetetovom iskustvu. Roditelj treba tolerirati fluktuirajuću pažnju djeteta.
3 godine i stariji	Drži knjigu bez pomoći. Lista stranice normalne debljine jednu po jednu.	Opisuje jednostavne radnje. U stanju je prepričati priču. Igra se čitajući, prati prstom s lijeva na desno, s vrha na dno. "Piše" svoje ime/linearno piskara/	Roditelj postavlja pitanja kao "Što se događa?" Roditelji vrednuju djetetove odgovore i raščlanjuju ih. Roditelji ne forsiraju dijete već pokazuju zadovoljstvo kada ono koristi riječi.

Da se pismenost se razvija od djetetova rođenja danas je u potpunosti prihvaćen stav jer auditivna osjetljivost koja je bitna za razvoj govora i čitanja razvija se od prvih dana života. „Nadalje, sposobnosti razumijevanja i govora te vještine čitanja i pisanja više se ne gledaju kao odvojene sposobnosti, a proces njihova usvajanja kao uzastopan proces, tj. tako da usvajanje sljedeće sposobnosti ovisi o razvoju prethodne, već se smatra da se navedene sposobnosti i vještine tijekom razvoja prožimaju“ (Martinović i Stričević, 2011, 40).

Dijete već u dobi između 2 i pol i 3 godine pokazuje osnovno razumijevanje funkcije i značenja pisanog jezika. Takvu osjetljivost za smisao i karakteristike pisanog jezika jednim imenom zovemo *predčitačke vještine*. Čudina-Obradović (1996) definira predčitačke vještine kao svjesnost djeteta o pisanom jeziku i to o njegova tri aspekta: o funkciji pisanog jezika, o tehničkim karakteristikama pisma te o procesima i tehnici čitanja.

1. *Funkcija i svrha pisanog jezika* – dijete s 2 i 3 godine prepoznaje da netko upravo čita ili piše, svjesno je da iz pisanog teksta proizlazi neka poruka, svjesno je da čitanje ima svrhu uočavanja i primitka poruka.

2. *Pojmovi o tehničkim i dogovorenim karakteristikama pisma* – pojavljuje se između 4. i 5. godine kao osvještavanje pojmova o pismu: osvještavanje razlike u slovima, svijest o smjeru pisanja slijeva nadesno i odozgo prema dolje; razumijevanje osnovne interpunkcije, usvajanje rječnika koji opisuje pismo i njegove karakteristike. Postupno se u ovoj fazi pojavljuje i osviještenost glasovne strukture riječi, tj. Da se svaka riječ sastoji od zasebnih glasova. Ta se osviještenost pojavljuje najprije kao prepoznavanje rime, a poslije i kao prepoznavanje prvog glasa riječi.

3. *Svijest o uporabi glasovne strukture riječi u čitanju* – između 5. i 6. godine naglo je poboljšanje u zamjećivanju glasovne strukture riječi. Ono se očituje kao spremnost na igru s rastavljanjem riječi na glasove, uživanje u rimi i uočavanje aliteracije.

4. *Grafo-foničko znanje* – između 6. i 7. godine, a u mnoge djece i prije, uspostavlja se spoznaja korespondencije između glasova i dogovorenog znaka za taj glas – slova. Sada je spremnost za učenje čitanja na vrhuncu, a dijete usvajanjem korespondencije glasa i slova poboljšava predčitačku vještinu raščlambe riječi na glasove (Čudina-Obradović, 1996, 19-20).

Susrećući se s pisanom riječi preko slikovnica ili natpisa u okolini djeca počinju razvijati važne pojmove pismenosti, nauče da ono izrečeno može biti i napisano te će s vremenom naučiti

da ono što je napisano uvijek znači isto, neovisno o tome tko to pročita. Listajući slikovnice djeca nauče razlikovati tekst od slika (Moomaw i Hieronymus, 2008).

„Također uoče da tekst pratimo slijeva nadesno i odozgo prema dolje, uoče oblike i razmještaj riječi, uočavaju granice među riječima i naposljetku počinju shvaćati da su riječi sastavljene od slova, odnosno glasova. Razvijaju sve razine fonološke svjesnosti, od sposobnosti upravljanja glasovima od kojih se sastoji riječ i razumijevanja veza između slova i glasova. Konačno, počinju prepoznavati određene tiskane riječi i prelaze na čitanje“ (Moomaw i Hieronymus, 2008, 14).

4.1. Utjecaj okruženja na razvoj predčitačkih vještina

Preduvjet za uspješno svladavanje rane pismenosti je poticajno obiteljsko okruženjem u čijem stvaranju važnu ulogu imaju roditelji koji su s djecom od rođenja, a oni ih promatraju i oponašaju od najranije dobi. Za svakodnevnu komunikaciju i izražavanje misli važan je jezik. Čitanjem priča i slušanjem uče se nove riječi koje kasnije tvore rečenice. Kako se priče grade i razvijaju djeca uče kako pratiti priču i koncentrirati se duže ili kraće vrijeme. Poticajnim obiteljskim okruženjem stječu se navike čitanja koje se nastavljaju i nakon što dijete samo ovlada vještinom čitanja proživljavajući užitek čitanja. U prvim godinama djetetova života redovitim čitanjem potiče se mašta, razvija sposobnost razumijevanja i rječnik djeteta što snažno utječe na djetetov kognitivni razvoj (Čunović i Stropnik, 2015).

Prva okruženja u kojima se djeca upoznaju sa slikovnicom su obiteljska i izvanobiteljska sredina čiji su odrasli članovi posrednici između djeteta i slikovnice. Upravo o njihovim osobnostima, odnosu prema djetetu, stavovima prema knjizi i čitanju ovisi hoće li djeca postati samo čitači ili doživotni čitatelji (Halačev, 2000). Autorica nadalje navodi kako je važno stvaranje poticajnog okruženja za dijete i slikovnicu. Slikovnicu je potrebno uvoditi u dječji život kako bi joj i sama djeca dala ravnopravno mjesto uz igračke. Na taj način djeca će sama odabirati slikovnicu kako bi ju listala, gledala ilustracije, igrala se ili slušala čitanje odraslih. Uz pomoć odraslih djeca postupno upoznaju pisanu i slušanu riječ kojom obogaćuju svoj rječnik te pokazuju interes za slikovnicu. Halačeva (2000) navodi kako čitanjem djeca upoznaju sami sebe kroz druge likove i njihove živote ispričane u slikovnicama posebno kada čitamo o temama koje se podudaraju s njihovom osobnošću.

Čudina-Obradović (2014) navodi dva elementa djetetove okoline koja poticajno djeluju na razvoj čitanja i ljubav prema čitanju. Jedan element odnosi se na opremljenost doma knjigama, časopisima i priborom za čitanje i pisanjem, međutim još važnija je dostupnost tog materijala

djetetu na svakomu mjestu i u svako vrijeme. Dostupnost pobuđuje zanimanje za čitanjem zbog slobode djeteta u izboru i vremenu koje želi provesti u njegovu prelistavanju. Drugi element je ponašanje roditelja s obzirom na govor, čitanje djetetu, zajedničko čitanje s djetetom. Međutim autorica navodi i poziva se na brojna istraživanja koja pokazuju činjenicu da ustvari samo čitanje kao aktivnost nema utjecaja na djetetov jezični razvoj kao što ga ima zajedničko čitanje slikovnice odraslih i djece uz razgovor i objašnjavanje, i to najviše kad se zbiva u toplu ozračju zajedničkog uživanja.

Većina stručnjaka slaže se u mišljenju da u razvoju vještine čitanja veliku ulogu ima kombinacija naslijeđenih osobina i utjecaj okoline u kojem roditelji imaju najveću važnost. Kvalitetna okolina u smislu poticanja čitanja je takvo djetetovo okruženje koje pridonosi kvalitetnom razvoju predčitačkih vještina, omogućuje djetetu doživljaj zanimljivosti, ljepote i smiješnoga u pisanom tekstu, donosi mu ugodu i zadovoljstvo u zajedničkom doživljaju čitanja s roditeljima. O tome jesu li roditelji i odgojitelji djetetu osigurali takvo okruženje ovisit će djetetova uspješnost u početnom čitanju, njegova vještina čitanja u odrasloj dobi te koliko će mu čitanje tijekom cijeloga života biti izvor znanja i užitka (Čudina-Obradović, 1996).

Mnoga djeca čitaju ležeći na podu a Centner (2007) smatra da djeci treba urediti prostor za čitanje i aktivnosti vezane uz čitanje. Prostor bi trebao sadržavati policu ili kutiju u kojoj će biti slikovnice, jastuk za stolicu, stolić za pisanje, papiri, flomasteri, škarice i ljepilo, a na zidu pano od pluta.

„Za malo dijete, pustolovina vreba iza svakog ugla, iza svakih zatvorenih vrata, na vrhu svakih stuba. Zato priče koje se obraćaju maloj djeci, moraju nekako ujediniti tu intimnost i to uzbuđenje. Moraju sadržavati odjek poznatog, svakodnevnog svijeta, ali i otvoriti put prema iznenađenjima začaranog kraljevstva“ (Fontana, 2006, 8). Nadalje autor navodi kako čitanje potiče razvoj dječje mašte i pomaže dječjem doživljaju vlastitih osjećaja. Kroz priče djeca uče o drugim ljudima, o različitim vrstama odnosa, o pomaganju i uzajamnoj potpori, načinima međusobne komunikacija, a kao najvažnije Fontana (2006) navodi upoznavanje s njihovim unutarnjim ja.

5. ČITANJE

Govorne su sposobnosti nužan preduvjet čitačke sposobnosti i kasnijeg napretka u školi. Mnogobrojna su istraživanja pokazala da redovito čitanje djetetu od njegove druge godine poboljšava djetetov govorni razvoj. No, nije učinkovito jednostavno čitanje u kojem je roditelj samo čitač, a dijete pasivni slušač. Učinkovito zajedničko čitanje oblik je aktivnog poučavanja

koje se odvija na određeni način i mijenja tijekom vremena. Mala djece isprva komentiraju pročitano i daju imena slikama koje vide, ali ne mogu prepričati sadržaj. Postupno se njihov govor razvija i mogu sve bolje samostalno prepričati događaj u priči (Čudina-Obradović, 1996). Autorica navodi kako roditelji mogu pomoći tom razvoju ukoliko prilagode način čitanja sve većim govornim vještinama djeteta. Poticajno čitanje ima oblik razgovora u kojem se faze čitanja izmjenjuju s fazama razgovora o slikama i tekstu, a razgovor postaje sve složeniji i bogatiji.

Čudina-Obradović (1996) spominje sljedeća načela poticajnog čitanja djetetu:

1. Korisnije je aktivno sudjelovanje djeteta nego pasivno slušanje (bolje je djetetu postavljati pitanja nego od njega tražiti da mirno sluša ili da pokazuje na slici).
2. Govor roditelja mora sadržavati više od samog teksta (mora potaknuti dječji govor i reagirati na njega proširenjem, objašnjenjem, davanjem primjera, ispravljanjem i pohvalom).
3. Zahtjevi za samostalnim govorom djeteta postupno se povećavaju: zahtijeva se sve veća samostalnost i sve složeniji oblici izražavanja.

Najvažnije je u dijaloškom čitanju shvaćanje i preuzimanje aktivne uloge roditelja. Njihova uloga je postupno vođenje djeteta u sve složeniju uporabu riječi. Taj slijed povećanja složenosti ide od traženja djetetova imenovanja stvari i bića, preko imenovanja svojstva i funkcija, pa do traženja djetetova sve dužeg i bogatijeg govora. Drugi stupanj složenosti jest zahtijevanje iskaza od nekoliko riječi i postupnog samostalnog opisa slike i sadržaja priče.

5.1. Dijaloško čitanje

Dijaloško čitanje je aktivnost zajedničkog čitanja slikovnice u kojem odrasli i djeca ravnopravno sudjeluju raspravljajući o pročitanoj tekstu na način da postavljaju pitanja, komentiraju, povezuju sa svakodnevnim životnim situacijama što je različito od uobičajenog čitanja koje je jednostrano.

Dijaloško čitanje prema Čudini-Obradović (1996) podrazumijeva da odrasli i djeca čitaju slikovnicu na način da dijete sjedi odraslome u krilu kako bi oboje istodobno gledali slike i tekst. Za vrijeme čitanja slikovnice odrasli razgovaraju s djecom i postavljaju pitanja kako bi vidjeli jesu li djeca razumjela pročitano. Kao oblike komunikacije koji su poticajni za dijete autorica navodi sljedeće:

Jednostavna razina

1. *Postavljanje poticajnih pitanja.* Pitanja koja započinju sa „što“ poticajna su jer potiču dijete na samostalan govor. Treba izbjegavati pitanja koja traže odgovor sa „da“ ili „ne“ ili samo pokazivanje slike.
2. *Obogaćivanje odgovora.* Djetetove odgovore na pitanja treba obogatiti novim pitanjem. Kada dijete ispravno imenuje predmet na slici odgovor odmah treba obogaćivati pitanjem o tom predmetu. Posebno je važno postavljati pitanja o akciji i funkciji: što radi biće, za što služi predmet, tko ga rabi.
3. *Ponavljanje odgovora.* Ispravnu djetetovu izjavu valja ponoviti kako bi dijete dobilo ohrabrenje i podatak da je ispravno odgovorilo.
4. *Pomaganje.* Roditelj mora dati model, uzor dobrog odgovora i treba tražiti od djeteta da oponaša taj uzor. Pritom dijete ne treba upozoravati na pogrešku već nakon djetetova pogrešnog odgovora treba jasno reći ispravan odgovor.
5. *Pohvala i hrabrenje.* Za vrijeme čitanje dragocjeni su svi djetetovi komentari priče te ih treba poticati na iznošenje jer su to oblici samostalnog govornog ponašanja.
6. *Uvažavanje djetetova zanimanja.* Dobro je prihvatiti djetetovo usmjeravanje pozornosti na jedan dio slike i skretanja s glavne teme jer ta privremena djetetova pozornost služi kao odličan temelj za produktivan razgovor. Kasnije se ponovno vraćamo na nit priče.
7. *Vedrina i šala.* Čitanje mora biti zabavno i vedro te se odvijati poput igre. Dijete ne smije steći dojam da odrasli procjenjuje koliko ono zna ili može zapamtiti ili reproducirati.

Složenija razina

U naprednijoj fazi zajedničkog čitanja treba poticati dijete da se govorno izražava duljim i složenijim konstrukcijama. Čudina-Obradović (1996) navodi sljedeće postupke:

1. *Postavljanje pitanja slobodnog odgovora.* Potrebno je postavljati „šira“ pitanja, primjerice: „Što je na ovoj stranici“ ili „Reci mi, o čemu se ovdje radi“ ili „Opiši mi što se ovdje događa“. Ta su pitanja znatno teža nego pitanja tipa „što“. Odrasli pohvaljuje svaki, pa i najjednostavniji djetetov odgovor i odmah izriče primjereni odgovor ili djetetov odgovor bogate dodatnim pitanjem.

2. *Proširenje djetetova izričaja.* Svaki djetetov izričaj roditelj mora ponoviti uz malo poboljšanje ili u malo složenijem obliku. Ako dijete kaže „Krava“, roditelj kaže „Da, to je krava“, ako dijete kaže „Krava jede“, roditelj može reći „Da, krava pase“. Najbolje je proširenje koje dodaje sasvim malo novog tako da dijete može odmah oponašati takvo proširenje.
3. *Vedrina i šala.* I na složenijoj razini čitanja mora biti zabavno i vedro i odvijati se poput igre.

S druge strane što se događa ako djeca ne vole čitati. Takva situacija je ponekad za roditelju iznenađujuća jer oni samo slobodno vrijeme provode čitajući, ali odbojnost prema knjizi pojavljuje se kod djece zbog drugih popularnih načina provođenja slobodnog vremena navodi Čudina-Obradović (1996).

5.2. Dječji doživljaj čitanja

“*Dok mi vidimo samo ono što nas zanima, oni vide sve*” (Hunt, 1991 prema Narančić Kovač, 2015:75).

Smiljana Narančić-Kovač ubraja se u najistaknutije suvremene teoretičare slikovnice te smatra kako slikovnica kao umjetničko djelo objedinjuje verbalnu i vizualnu umjetnost ističe Zalar (2013). Autorica navodi kako je važan cjelokupni dizajn slikovnice te da je potrebno voditi računa o izgledu korica, slogu, tipografiji, veličini, rasporedu riječi na stranici, nulti arak, biografiji autora i svim drugim aspektima koji slikovnicu čine trodimenzionalnom knjigom. Upravo zato je čitanje i gledanje slikovnice posve drugačiji proces od čitanja romana ili zbirke poezija. Čitanje slikovnice je interaktivan proces u kojem je čitatelj sudionik koji sudjeluje u stvaranju značenja što ga ne čini strogo linearnim kao u drugim žanrovima. Čitatelj slikovnicu treba i može pročitati više puta kako bi na individualnoj razini osvijestio njezino značenje, a ponovljena čitanja ne moraju ići istim slijedom okretanja stranica kao u prvom čitanju. Čemu će čitatelj dati prednost u vlastitim iščitavanjima, kako će pojmiti najvažnija čvorišta gdje se susreću i međusobno komentiraju slika i tekst u proces stvaranja značenja potpuno ovisi o preferencijama čitatelja. Prebacujući pozornost s jednog segmenta na drugi katkad u svojoj mašti stvara posve nova značenja i ideje. Pozornost čitatelja kompleksnija je pri čitanju slikovnica zbog takozvane kontekstualizacije „na licu mjesta“, gdje čitatelj stvara značenje ispreplićući vizualno i verbalno iako čitanje slikovnice može biti taktilno, olfaktivno i auditivno (Zalar, 2013). Nadalje, autorica smatra da je posljedica digitalizacije pojava čitatelja s višedimenzionalnom čitateljskom sposobnošću, izmijenjenih spoznajnih i predodžbenih

misaonih aktivnosti. Mijenjanje odnosa prema čitanju i osjećaji koji tada nastaju zasada nisu proučeni i pojašnjeni, a Zalar (2013) smatra da je slikovnica kako trodimenzionalan žanr usko povezana s tim procesima.

Fontana (2006) također smatra kako vizualni odnosno digitalni mediji ne ostavljaju dovoljno prostora mašti dok čitanje slikovnica djeci dopušta maštovitost. Čitač je posrednik koji daje okvir koji dijete ispunjava svojom maštom. Dječja maštovitost upotpunjuje naznake čitača na jedinstveni način vizualizirajući scenu iznutra.

Svakodnevno čitanje priča djetetu omogućuje uživanje u priči, zapletu, ljepoti riječi i slika. Spoznajom navedenog dijete će uvijek tražiti takav užitak jer će to postati njegova stalna potreba. Vrijeme čitanja zahtijeva ugodnu, toplu i opuštenu atmosferu koja stvara osjećaj međusobne povezanosti i zajedničkog uživanja u priči. Čitati treba prigodnom jačinom te mirnim i ugodnim glasom, grleći dijete ili ga staviti u krilo. Tijekom čitanja dijete treba gledati u slikovnicu, „pratiti“ tijek priče, gledati slike i redove slova uz povremeno pokazivanje roditelja gdje se nalazi riječ koju upravo čita. Djeca vole mnogobrojna ponavljanja i napamet nauče neke riječi, rečenice, početak i kraj priče. To dječje znanje možemo iskoristiti tako da „čitamo zajedno“ s djetetom istodobno pokazujući prstom gdje se nalaze riječi koje upravo „čitamo“ (Centner, 2007).

Čitanje je važna aktivnost od najranijeg doba djeteta, jer se na taj način uspostavlja rutina i osvješćuje se važnost čitanja. Kod male djece čitanje traje kratko, ali kako navodi Poskoho (2004) u ovoj fazi ranog razvoja presudna je kvaliteta, stoga prve slikovnice trebaju biti jednostavne tako da omogućuju imenovanje predmeta, ljudi i radnji poznatih djetetu. Tijekom čitanja potrebno je razgovarati o predmetima imenujući ih i pokazujući ih prstom. Kako dijete raste tako se povećava i njegova sposobnost da sjedi i sluša čitanje priče pa je red na slikovnice u kojima sad postoji neki niz zbivanja. Djeca promatrajući nas usvajaju informacije o knjigama i o tome kako se njima služiti.

„Naprimjer, promatrajući vas kako mu čitate, uči kako držati knjigu, kako okretati stranice, gdje je prva stranica i kako čekati da završi čitanje stranice prije nego okrene sljedeću. Kada mu čitate i pokazujete prstom slike i riječi, kako „bijeli razmaci“ između skupina slova predstavljaju kraj jedne riječi i početak sljedeće, te da knjiga ili drugi materijal za čitanje u velikoj mjeri diktira koje se riječi izgovaraju. Drugim riječima, knjiga postaje temom razgovora“ (Poskoho, 2004, 97).

Čudina-Obradović (1996) navodi da se prvo čitaju slikovnice jednostavnog sadržaja, s jasnim slikama u kojima su jedan ili dva glavna lika. Za vrijeme čitanja priče roditelj treba biti smiren i opušten, a ne nestrpljiv i napet, a atmosfera ugodna, topla i opuštena. Ako čitamo mirnim i ugodnim glasom i pri tome zagrlimo dijete ono će osjećati snažnu ugodu zajedničke aktivnosti koju neće željeti prekinuti. S druge strane ako dijete čitanje doživi kao obavljanje dužnosti popraćeno žurbom i napetošću roditelja neće uživati i nastojat će prekinuti čitanje. Pozornost će mu odlutati na zbivanja u okolini, a čitanje će prekidati raznim primjedbama. Nakon što se dijete privikne i usmjeri pozornosti na riječi priče te gleda i prati slike i tekst u knjizi, optimalno svakodnevno čitanje bilo bi ono čije je trajanje u prosjeku 20 minuta. Važno je uspostaviti stalno mjesto i vrijeme čitanja što djetetu daje osjećaj stalnosti i male tradicije, a to je izvor sigurnosti i uporište za osjećaj vremena i životne organizacije. Svakodnevnom čitanjem s roditeljima dijete će naučiti da je čitanje redovna, svakodnevna aktivnost koja je zabavna, važna i pri tome korisna (Čudina-Obradović, 1996).

5.3. Kako da dijete zavoli čitanje

Radonić i Stričević (2009) donose preporuke, odnosno pravila koja roditeljima olakšavaju proces prilagodbe djece na čitanje tako da djeca zavole čitanje:

1. Razgovarajte s djetetom (razgovor je višesmjerna komunikacija, a ne samo davanje uputa, naredbi i šturo odgovaranje na pitanja)
2. Slušajte dijete (djetetu treba dati priliku da se izrazi, ne prekidati ga dok govori, ne požurivati, a valja ga poticati kratkim pitanjima otvorenog tipa, primjerice „Kako?“ i „Zašto?“)
3. Poštujte dijete, pokažite mu da vam je važno (dijete kojemu roditelji/odrasli posvećuju pažnju, čitaju mu i pričaju dobiva poruku da je vrijedno napora i vremena odraslih)
4. Čitajte djetetu na glas svaki dan (za čitanje valja iskoristiti svaku priliku iz svakodnevnog života, jer učenje koje se događa u stvarnim životnim situacijama najbolje je učenje)
5. Stvarajte rituale čitanja (dijete treba stjecati naviku do postojanja i posebno vrijeme za čitanje kada se toj aktivnosti predaje u potpunosti)
6. Čitajte s djetetom u svakoj prilici različite tekstove i poruke (odrasli mogu sve brže i bolje od djeteta, ali od toga dijete nema koristi, valja imati strpljivosti za njegove pokušaje i pogreške)

7. Čitajte i sami jer vi ste djetetu model (dijete oponaša odrasle, posebice one koje voli i vjeruje im)
8. Pišite i zapisujte pred djetetom (svaki zapis u podsjetniku ili pisanje pisma koje dijete vidi, govori mu o vezi čitanja, pisanja, riječi i značenja u stvarnom životu)
9. Ograničite vrijeme za gledanje TV i igranje računalnih igrica (birani TV program valja gledati s djetetom, a ne pored njega, bez komunikacije i komentara)
10. Darujte djetetu knjigu (knjigu je dobro darovati u svakoj prilici jer će joj se dijete naučiti veseliti; valja pažljivo birati knjige, baš kao što se za dijete pažljivo bira hrana, odjeća, igračka...)

Vonta i Balić (2011) kao prvi korak u razvoju ljubavi prema knjigama navode dječji osjećaj ugone koji se javlja za vrijeme zajedničkog čitanja djece i odraslih. Dijete povezuje slikovnicu s nečim ugodnim za njega i odrasle zatim shvaća značenje riječi za neki predmet i prije nego ju zna izgovoriti. Kasnije počinje shvaćati da se u slikovnicama nalaze slike i riječi koje imaju značenje, a to su prvi koraci u razvoju ljubavi prema slikovnicama. To je proces u kojem odrasli strukturiraju interakcije i iskustva koja omogućavaju djetetu da prođe kroz niz razvojnih koraka koji se može shvatiti unutar okvira ERR sustava (Vonta i Balić, 2011 prema Steele, Meredith i Temple, 1998). Sustav ERR obuhvaća tri faze: evokaciju, razumijevanje značenja i refleksiju.

U fazi evokacije ohrabrujemo dijete da govori što zna o temi kako bi se uspostavila baza osobnog znanja kojoj se dodaje novo znanje i spaja s poznatim. Na taj način istovremeno potičemo dijete da razmišlja i govori ono što zna i kako to razumije. U nekoliko koraka odrasli približavaju slikovnicu djeci a to su:

1. Predstavljanje korica, naslova i autora teksta i ilustracije
2. Predviđanje sadržaja
3. Promatranje ilustracija i pretpostavljanje nastavka priče na temelju ilustracija

Faza razumijevanja značenja odnosi se na pričanje/slušanje tijekom čega dijete dolazi u dodir s novim idejama iz sadržaja slikovnice. Uloga odraslih je s dramatskim uživljavanjem pročitati priču te na taj način stvoriti uzbudljiv ugođaj za slušanje priče. Poželjno je koristiti razna vizualna pomagala, svijeću ili tihu glazbu u pozadini kako bi pomogli djeci usredotočiti se na slušanje.

U fazi refleksije od djece očekujemo da vlastitim riječima izraze ideje s kojima su se susreli. Odrasli mogu postavljati pitanja kao što su: „Kako vam se svidjela slikovnica i zašto?“, „Je li vas priča na nešto podsjetila i zašto?“, „Je li vas što god iznenadilo i zašto?“, „Koji vam se lik

svidio i zašto?“. Ovim pitanjima odrasli kod djece potiču samoizražavanje i obogaćuju njihov rječnik.

Kao što je rečeno čitanje kod djece mora izazivati ugodu, Stričević (2006) donosi pet koraka koji su nužni za ostvarenje ugone kod malog djeteta:

1. Izabrati najbolje vrijeme (dobro raspoloženje, ne ometanje...)
2. Neka dijete dobro vidi slike i tekst (pokazujte slike i govorite što prirodnijim glasom); dajte i svoje komentare o slici (primjerice slikovnica s predmetima, slika lopte – izgovorite jasno "lopta" a zatim "Ja volim loptu jer ona skače", "Igrat ćemo se loptom u parku...")
3. Razgovarajte s djetetom i stvorite ugodnu atmosferu, milujte dijete i iskazujte mu ljubav
4. Promatrajte što dijete čini i kako se osjeća, dopustite mu da se igra s knjigom dok želi, kad ju stavlja u usta nemojte ga obeshabriti kritikom nego uzmite knjigu i privucite mu pažnju na neku sliku i pričajte, prekinite kad vidite da mu je dosadno i odbojno
5. Listajte i čitajte slikovnice svaki dan, makar i samo nekoliko minuta, da bi se stvorili rituali čitanja.

Podijelite užitek čitanja sa svojim djetetom, i onim tek rođenim! Brojna su istraživanja pokazala kako se djeca kojoj se čita i priča od najranije dobi brže razvijaju, zainteresiranija su za okolinu, brže uče, bolje se snalaze u komunikaciji s drugima, razvijaju predčitačke vještine i sl. Stoga čitanje djetetu treba postati dio svakodnevnog ugodnoga druženja roditelja i djece.

6. NACIONALNA KAMPANJA ČITAJ MI

"Čitaj mi!" prva je nacionalna kampanja za promicanje čitanja naglas djeci od rođenja. Pokrenuta je 2013. godine povodom Europske godine čitanja naglas, a odvija se pod pokroviteljstvom Ministarstva za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku. Cilj je poticati roditelje i druge odrasle da s čitanjem naglas djetetu započnu već od njegova rođenja kako bi čitanje postalo dijelom svakodnevnog ugodnog druženja roditelja i djece te kako bi se stvorila posebna emocionalna veza između djeteta i odrasle osobe koja mu čita. Podjednako važan cilj jest poticati roditelje da s najmlađom djecom što prije počnu dolaziti u lokalnu knjižnicu.

Tijekom kampanje "Čitaj mi!" informacije o dobrobitima čitanja djeci od rođenja roditelji mogu dobiti u svakoj knjižnici te u domovima zdravlja i rodilištima u kojima su postavljeni informativni plakati i letci.

U sklopu kampanje pokrenuta je i internetska stranica www.citajmi.info, posvećena roditeljima i svima koji su svjesni važnosti čitanja djeci od rođenja. Stranica sadržava informacije o tome zašto je važno djeci čitati naglas, materijale koje mogu preuzeti svi koji žele promicati čitanje naglas djeci od rođenja, nagradni natječaj koji podržavaju nakladnici svojim izdanjima za najmlađu djecu, listu vrijednih slikovnica za pojedinu dob djeteta te mnoge druge korisne sadržaje.

Na stranici www.citajmi.info pronalazimo odgovore na pitanje „Zašto je važno čitati naglas djetetu od najranije dobi?“. Nude nekoliko činjenica i ideja za provedbu glasnog čitanja djeci najmlađe dobi:

- Glasno čitanje stavlja knjige u središte pažnje te ih predstavlja kao izvor ugodnog, vrijednog i uzbudljivog iskustva. Djeca koja od najranije dobi nauče vrijednost knjiga najčešće postanu vrsni samostalni čitatelji.
- Glasno čitanje pomaže djeci povezati ono što vide, čuju i pročitaju. Glasno čitanje odraslih djeci proširuje dječji vokabular i proširuje njihovo opće znanje.
- Glasno čitanje omogućuje roditeljima, bakama i djedovima, braći i sestrama, učiteljima, rodbini i prijateljima da budu čitateljski uzori djeci. Na taj se način njihova ljubav prema knjizi lako prenosi na djecu.
- Glasno čitanje djeci otkriva literaturu koju možda nikada sami ne bi otkrili, poput poezije, kratkih priča...
- Glasno čitanje omogućuje djeci upoznavanje s književnim jezikom koji se znatno razlikuje od svakodnevnog govora ili jezika koji se čuje na televiziji, pročita u novinama ili čuje u filmovima. Na taj način djeca bolje razumiju složene rečenične strukture.
- Glasno čitanje omogućuje djeci maštanje o ljudima, mjestima, vremenima i događajima koje nisu upoznali ili doživjeli.
- Glasno čitanje stvara vezu između djeteta i odraslog koji mu čita te im tako osigurava zajedničke teme za razgovor. Govorenje i razgovor pomažu u razvoju vještina čitanja i pisanja.
- Glasno čitanje pomaže razvoju kognitivnih sposobnosti kroz razgovore o pročitanim.
- I na kraju, ali ne i manje važno - glasno čitanje je zabavno!

U kampanji navode kako čitati naglas treba kada to odgovara svim sudionicima čina čitanja: ujutro, poslijepodne, navečer bilo da se radi o točno određenom terminu ili je riječ o spontanom čitanju – kada su i dijete i odrasli raspoloženi za priču – neovisno o tome gdje se nalazimo.

Čitati treba onoliko dugo koliko djeca žele slušati. Djecu ne treba prisiljavati na slušanje priče. S vremenom djeca razvijaju koncentraciju pa se vrijeme slušanja priče produljuje. Samo 15 minuta glasnog čitanja dnevno pomaže djetetovu cjelokupnom razvoju. Neka djeca vole slušati priču dok crtaju ili se igraju nekom igračkom pa je i to preporučljivo.

U suradnji sa Hrvatskim čitateljskim društvom nude popis kvalitetnih slikovnica za djecu rane dobi, od rođenja do treće godine. Na popisu se nalaze sljedeće slikovnice:

a) Slikovnice-preklopnice tvrdih i polutvrdih kartonskih listova interaktivne:

b) Slikovnice u stihovima mekanih listova:

c) Mekane plastične i tekstilne slikovnice

d) Slikovnice tvrdih kartonskih listova (prvi pojmovi, osjećaji)

e) Slikovnice tvrdih, kartonskih listova s fotografijama i nazivima životinja i njihove mladunčadi

f) Slikovnice tvrdih, kartonskih listova, s dijelovima na povlačenje, knjižice-tražilice

Brojna znanstvena istraživanja pokazala su da je čitanje djetetu od najranije dobi jednako važno za njegov razvoj kao i briga o njegovim osnovnim potrebama - potrebi za hranom, zdravljem, odmorom, igrom, sigurnošću, ljubavlju.

7. AKTIVNOST ČITANJA SLIKOVNICE: „Juha od bundeve“

Aktivnost koju sam provela bila je slikovnica „Juha od bundeve“, autorice i ilustratorice Helen Cooper (2004). Slikovnicu je na hrvatski jezik prevela Sanja Lovrenčić u nakladništvu Golden marketinga – Tehnička knjiga, Zagreb. Slikovnica sadrži trideset jednu stranicu dimenzija 27x27 centimetara.

Aktivnost sam provela u mješovitoj vrtićkoj skupini s ciljem dokazivanja utjecaja čitanja kvalitetne slikovnice na cjelokupni dječji razvoj. U radu sam koristila različite metode i metodičke pristupe kojima sam pridonijela cijeloj aktivnosti.

Kao glavni dio aktivnosti odabrala sam dijaloško čitanje slikovnice „Juha od bundeve“ autorice Helen Cooper.

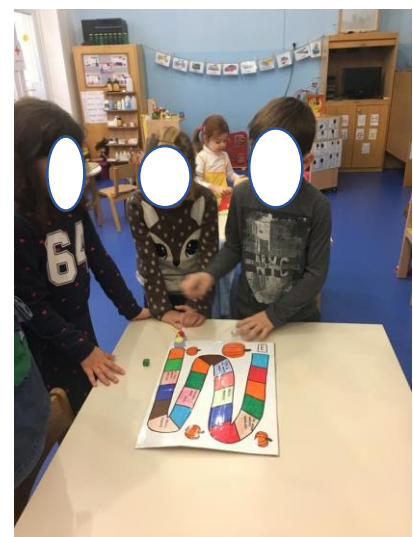
Kako bih djeci približila temu i upoznala ih s naslovom slikovnice i glavnim likovima, tijekom jutra, nudila sam im razne aktivnosti i poticaje (slike 1, 2, 3, 4 i 5). Aktivnost pripremanja sastojaka za kuhanje juhe od bundeve (slika 6) privukla je većinu djece koja su se strpljivo izmjenjivala čekajući svoj red kako bi dali svoj doprinos za pripremanje sastojaka. Tijekom aktivnosti djeca su uživala u istraživanju, rezanju, guljenju, proučavanju bundeve i njenih dijelova, mjerenju i vaganju te su uz pomoć recepta „kuhali“ juhu od bundeve. Tijekom aktivnosti razgovarali smo o bundevi, gdje raste, kako izgleda, može li se jesti i da li su je oni kad jeli, u kojem obliku su ju jeli, pomažu li oni roditeljima kod kuhanja i sl. Na taj način za vrijeme svih aktivnosti poticala sam djecu na izražavanje mišljenja, znanja, razumijevanja i donošenja zaključka na temelju vlastitog iskustva.

Slika 1. Križaljka s pojmovima iz priče

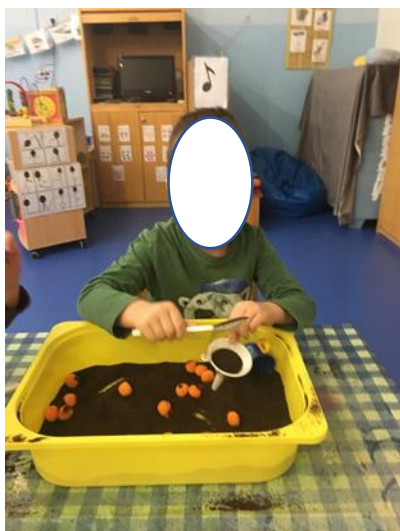
Slika 2. Labirint „Bundeva“

Slika 3. Društvena igra „Utrka bundeva“

Slika 4. Pecanje bundeva magnetom

Slika 5. Vrt s bundevama

Slika 6. Pripremanje sastojaka za juhu od bundeve

U glavnom dijelu s djecom sam čitala slikovnicu. Pažnju djece privukla sam na način da sam ušla u sobu s velikom bundevom prekrivenom platnom (slika 7) i malom vrećicom sa zvoncem u kojoj su se nalazili sakriveni likovi iz priče i kuhača (slika 8). Nakon što smo se smjestili na pod krenula je igra pogađanja. Odmah su pogodili da je ispod plahte bundeva, a nakon toga imenovali su likove iz priče koji su „iskakali“ iz čarobne vrećice. Nakon kratkog razgovora o likovima izvadila sam kuhaču i pitala djecu čemu služi, svi su odgovorili u isti glas „Za miješanje!“. Potičući djecu na davanje odgovora i sudjelovanje u razgovoru došli su do spoznaje da vjeverica, mačak i patka kuhaju juhu od bundeve te je došlo vrijeme da pročitamo slikovnicu.

Slika 7. Uvod u čitanje slikovnice

Slika 8. Igra pogađanja

Zatim sam uzela slikovnicu i započela s čitanjem (slika 9). Slikovnicu sam tijekom čitanja okrenula prema djeci, uključivala sam ih proces čitanja, postavljala pitanja, objašnjavala, uvažavala njihovo mišljenje i stavove, izmjenjivala glas, gestikulirala i dr. U prilog tome koliko su djeca bila zainteresirana za čitanje slikovnice govori i činjenica da je za vrijeme čitanja u grupu utrčao dječak obučen u kostim djeda Mraza i glasno povikao „Ho-ho-ho!“. Djeca su se okrenula prema njemu i u tom trenu on je počeo plesati. Kako bih privukla pažnju djece samo sam naglasila sljedeće riječi koje sam čitala i svi su okrenuli glavu prema slikovnici i nastavili smo s čitanjem. Dječak je par sekundi promatrao što se to dogodilo, a kada je primijetio slikovnicu sjeo je na tepih i uključio se u aktivnost čitanja. Nakon čitanja razgovarali smo o tome što se sve dogodilo u priči i zašto se patak naljutio, a odgovore smo povezivali sa stvarnim životom djece i njihovim ponašanjem kod kuće i u vrtiću kada se naljute. Na pitanje „Zbog čega se vi ljutite?“ djeca su dala sljedeće odgovore: „Kada mi Cvita uzme igračku!“, a slični odgovori ponovili su se nekoliko puta, a drugi razlozi za ljutnju još su i: „Ja se ljutim kad mama kaže da moram jesti varivo!“, „Kad tata kaže da će doći po mene, a on ne dođe!“, „Ja ti volim igrati igrice, a mama mi ne da pa se ja naljutim!“, „Kad ne mogu ići u park!“, „Kad mama viče!“, „Ljutim se kad mama kaže da idem spavati, a ja ne bi!“, „Kad nemam frizuru kao Elza!“ i „Kad Maro donese pauka“. Na pitanje što rade kad su ljuti većina odgovora je bila da plaču i viču, a Dora je rekla „Ja sam ljutita i onda se sakrijem“. Na kraju smo zaključili da je u redu da smo ljuti ali da pri tome ne smijemo povrijediti prijatelje jer nam poslije bude žao i svi budemo tužni. Zaključili su da trebamo razgovarati i uvijek reći „Oprosti!“ ako smo pogriješili. Nakon čitanja slikovnice djeca su se vratila aktivnosti kuhanja juhe i izradi bundeve od pedagoški neoblikovanog materijala (slika10).

Slika 9. Dijaloško čitanje slikovnice „Juha od bundeve“

Slika 10. Izrada bundeva nakon čitanja

Slikovnicu „Juha od bundeve“ izabrala sam iz dva razloga. Prvi razlog je taj što je meni osobno to jedna od najdražih slikovnica koja je prema mome dosadašnjem iskustvu jako dobro prihvaćena kod djece. Drugi razlog je taj što slikovnica obiluje skrivenim porukama koje nam mogu pomoći u rješavanju nekih problemskih situacija do kojih može doći u skupini ili obitelji. Slikovnica otvara prostor drugim aktivnostima koje se nadovezuju na shvaćanje pročitanog.

Neke od njih su:

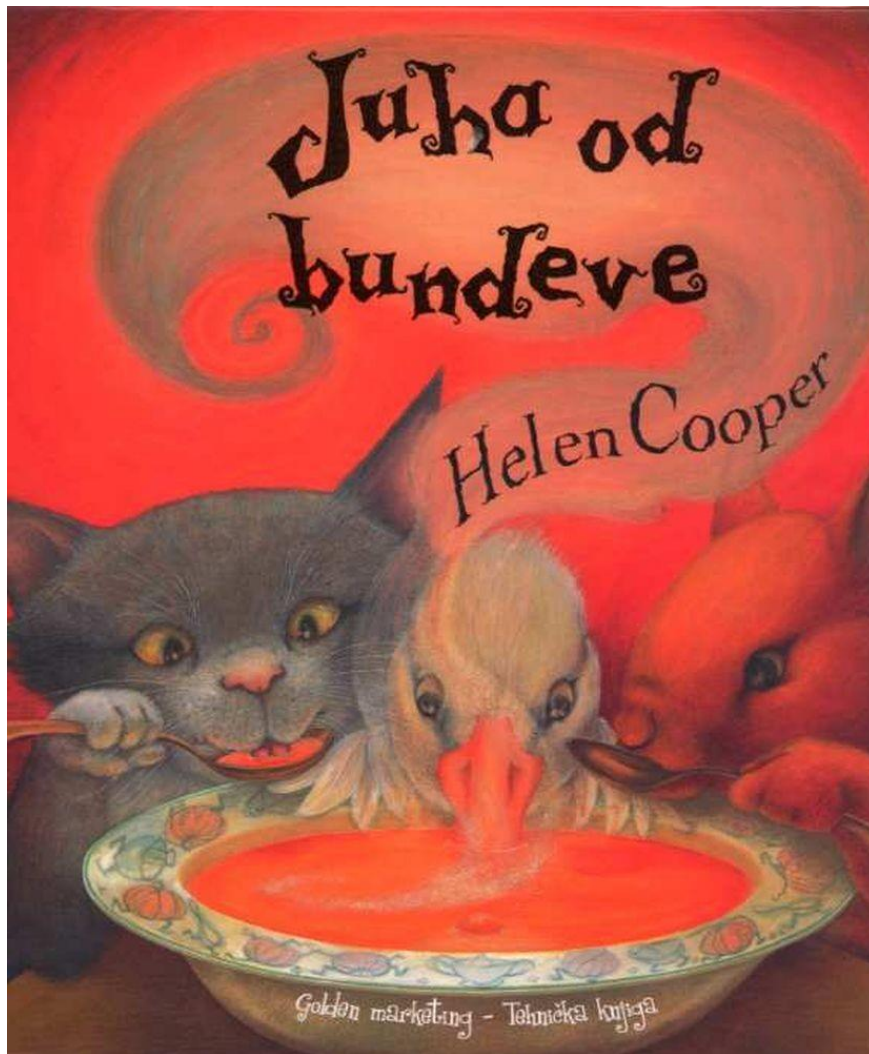
- prepoznavanje i imenovanje osjećaja;
- izražavanja vlastitih osjećaja u komunikaciji s drugima;
- uvažavanje individualnih razlika;
- poticanje timskog rada i suradnje;
- uvažavanje potreba drugih

Na taj način ova slikovnica kao i druge utječe na cjelokupni dječji razvoj.

7.1. Opis slikovnice – „Juha od bundeve“

„Juha od bundeve“ (slika 11) priča je o prijateljstvu između mačka, patka i vjeverice koji zajedno žive i surađuju bez obzira na različitosti. Svatko od njih na svoj način doprinosi kvaliteti

suživota. Njihova glavna zajednička aktivnost je kuhanje juhe od bundeve pri čemu svatko od njih ima svoj zadatak. Međutim do problema dolazi kada patak odluči preuzeti vjeveričin zadatak s čime se ona ne slaže i dolazi do svađe te patak odlazi. Mačak i vjeverica uskoro počinju preispitivati svoju ljutnju na patka te počinju osjećati krivnju i zabrinutost za patka. Nakon preokreta u razmišljanju prijatelja ipak dolazi do pomirenja kada shvate da je važno biti osjetljiv na potrebe drugih i biti spreman na kompromise.

Slika 11. Naslovnica slikovnice „Juha od bundeve“

Helen Cooper rođena je 1963. Odrasla je u Cumbriji, Engleska u vrlo ruralnom području gdje kako navodi na svojoj službenoj internet stranici <https://helencooperbooks.co.uk/> je mlijeko dolazilo s farme u limenci, medvjedi su živjeli ispod stepenica, a padala je i velika kiša. Nije bilo interneta i načina za gledanje filmova, a televizor je bio sićušan, crno -bijeli, sa samo dva kanala, pa čak i oni nisu uvijek radili. Naravno, to je značilo da ima više vremena za čitanje

i pisanje te crtanje i sviranje klavira. Školovala se za profesoricu glazbe prije nego što je počela pisati i ilustrirati knjige za djecu. Prvu slikovnicu izdala je 1987. za nakladnika Hamisha Hamiltona. Od tada je napisala i ilustrirala još mnogo slikovnica koje su prevedene na više od 26 jezika. Helen Cooper dobitnica je nagrade „Kate Greenaway“ za slikovnice „Beba koja nije htjela ići u krevet“ i „Juha od bundeve“.

8. ZAKLJUČAK

Temeljem proučene literature možemo zaključiti kako je čitanje djeci od najranije dobi ključno za kognitivni, socijalni i emocionalni razvoj djeteta. Čitanjem djetetu od najranije dobi uspostavljamo rutinu i osvještujemo važnost čitanja, a što je najvažnije stvara se posebna emocionalna veza između djeteta i odrasle osobe koja mu čita. Dijete čitanje povezuje s nečim ugodnim i uzbudljiv te naj taj način stvara ljubav prema knjizi i čitanju te otvara put prema ranoj pismenosti.

Poticajna okolina podrazumijeva opremljenost doma i vrtića knjigama, časopisima i priborom za čitanje i pisanje koji su dostupni djetetu na svakom mjestu i u svako vrijeme, a s druge strane podrazumijeva ponašanje odrasle osobe s obzirom na govor i čitanje djetetu. Odrasli trebaju stvoriti ugodnu atmosferu, biti smireni i čitati mirnim i ugodnim glasom. Na taj način od najranije dobi potičemo maštu, razvijamo sposobnost razumijevanja i rječnik djeteta.

Dijete se misaono i intelektualno razvija, a doživljaji tih prvih spoznaja postaju temelj na koji se poslije dograđuju druge potrebne informacije, znanja pa i vještine. Stoga nije svejedno kakvu ćemo slikovnicu ponuditi djeci. Kvalitetnu slikovnicu možemo prepoznati uočavajući nekoliko važnih stavki. Autori teksta i ilustracije slikovnice moraju biti naznačeni, slikovnica sadržajem, ilustracijama, temama i izgledom mora korespondirati s djetetovim razvojnim osobitostima. Slikovnica sa svim svojim sadržajima treba biti primjerena dobi djeteta, pratiti njegov razvoj i poštovati individualne razlike među djecom.

Brojna istraživanja pokazuju da redovito čitanje djetetu u kojem sudjeluje dijete poboljšava djetetov govorni razvoj. Riječ je o dijaloškom čitanju koje podrazumijeva ravnopravno sudjelovanje odraslih i djece koji zajedno raspravljaju o pročitanoj tekstu na način da postavljaju pitanja, komentiraju, obogaćuju odgovore, uvažavaju djetetovo mišljenje povezuju pročitano sa svakodnevnim životnim situacijama. Kroz priče djeca uče o drugim ljudima, o različitim vrstama odnosa, o pomaganju i uzajamnoj potpori, načinima međusobne komunikacija i što je možda najvažnije upoznaju sami sebe.

Stoga je zadaća nas odraslih, roditelja i odgojitelja osigurati takvo okruženje u kojem će dijete zavoljeti čitanje kako bi mu to tijekom cijelog života bilo izvor znanja i užitka istovremeno utječući na cjelokupni razvoj djeteta, a kasnije i na to kakve će odrasle osobe postati.

LITERATURA

Batinić, Š.; Majhut, B. (2001). *Od slikovnjaka do Vragobe – Hrvatska slikovnica do 1945. godine*. Zagreb: Hrvatski školski muzej

Centner, S. (2007). *Kako zavoljeti knjigu i čitanje*. Đakovo: Tempo d.o.o

Cooper, H. (2004). *Juha od bundeve*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga

Čačko, P. (2000). *Slikovnica, njezina definicija i funkcija*. Javor, J. (Ur.). *Kakava je knjiga slikovnica* (str. 12-16) Zagreb: Knjižnice grada Zagreba

Čičko, H. (2000). *Dva stoljeća slikovnice*. Javor, J. (Ur.) *Kakva je knjiga slikovnica* (str. 17-19) zagreb: Knjižnice grada Zagreba

Crnković, M. (1990), *Dječja književnost*: Zagreb: Školska knjiga

Čudina-Obradović, M (1996). *Igrom do čitanja: igre i aktivnosti za razvijanje vještina čitanja u djece od 3. do 10. godine života*. Zagreb: Školska knjiga

Čudina-Obradović, M. (2014). *Psihologija čitanja od motivacije do razumijevanja*. Zagreb: : Golden marketing – Tehnička knjiga

Čunović, Kristina i Alka Stropnik. 2015. „Nacionalna kampanja Čitaj mi! – primjer partnerstva i usklađenosti udruga“. *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 58 (1/2): 103–120.

Fontana, D. (2006). *Čarobne svjetiljke, priče koje čitate svojem djetetu kako bi potaknuli mir, povjerenje i kreativnost*. Zagreb: Planetopija

Halačev, S. (2000). *Sadržaj slikovnica kao prilog razvoju samopouzdanja u djece*. Javor, J. (Ur.) *Kakva je knjiga slikovnica* (str. 79-82) Zagreb: Knjižnice grada Zagreba

Hameršak, M.; Zima, D. (2015). *Uvod u dječju književnost*. Zagreb: Leykam international

Hlevnjak, B. (2000). *Kakva je to knjiga slikovnica?*. Javor, J. (Ur.) *Kakva je knjiga slikovnica* (str. 7- 11) Zagreb: Knjižnice grada Zagreba

Hranjec, S. (2006). *Pregled hrvatske dječje književnosti*. Zagreb: Školska knjiga

<https://www.citajmi.info/naslovna/>

<https://helencooperbooks.co.uk/>

Knjižnice grada Zagreba; Ovca u kutiji <http://www.kgz.hr/hr/knjiznice/hrvatski-centarza-djecju-knjigu/hrvatske-nagrade-za-djecju-knjigu-7431/ovca-u-kutiji-7443/7>

Majhut, B. (2013). Počeci hrvatske slikovnice: *Dijete, vrtić, obitelj: časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namjenjen stručnjacima i roditeljima*, 19 (71), 20-22.

Martinović, I., Stričević, I. (2011). Slikovnica: prvi strukturirani čitateljski materijal namijenjen djetetu. *Libellarium: časopis za povijest i pisane riječi, knjige i baštinskih ustanova IV*, 1 (str. 36-63).

Matulka, D. I. (2008). *A Picture Book Primer*. London: Libraries unlimited

Moomaw, S., Hieronymus, B. (2008). *Igre čitanja i pisanja: aktivnosti za razvoj predčitačkih vještina i početnog čitanja i pisanja u predškolskoj dobi i prvom razredu*. Buševac: Ostvarenje

Narančić Kovač, S. (2015), *Jedna priča – dva pripovjedača*. Zagreb: Artresor naklada

Popis razvojno primjerenih slikovnica za djecu /*Dijete, vrtić, obitelj*/ br. 66, zima 2011./2012. www.korakpokorak.hr/upload/Dijete_vrtic_obitelj/dijete_vrtic_obitelj_66.pdf

Poskohova, I. (2004). *Jezik i govor od rođenja do 6. godine*. Lekenik: Ostvarenje

Poslović, A. (1971). Slikovnica – model ukusa: *Umijetnost i dijete*, 4 (19-20), 88-90

Radonić, M.; Stričević, I. (2009). *Rođeni za čitanje promocija ranog glasnog čitanja djeci od najranije dobi*

Stričević, I. (2006). *Projekt čitajmo im od najranije dobi*.

<https://www.rastimozajedno.hr/rastimo-zajedno/prilozi-za-roditelje-rastimo-zajedno/>

Šišanović, I. (2011/2012). *Odgojno-obrazovna vrijednost slikovnice*. *Dijete, vrtić, obitelj: časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namjenjen stručnjacima i roditeljima* 8(66), 8-9.

Vonta, T. i Balič, F. (2011). *Upoznavanje djece sa slikovnicama i knjigama*. *Dijete, vrtić, obitelj*, 17 (66), 2-3. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/124175>

Zalar, D. (2013). *Slikovnica u Hrvatskoj*. *Hrvatska revija*

Zalar, D.; Balič-Šimrak, A.; Rupčić, S. (2014). *Izlet u muzej na mala vrata*. Zagreb: Učiteljski fakultet u Zagrebu

PRILOG 1

Uz rad prilažem pisanu pripremu za aktivnost koja je odrađena u svrhu pisanja diplomskog rada u vrtiću s djecom rane i predškolske dobi.

PISANA PRIPREMA ZA IZVOĐENJE AKTIVNOSTI

ČITANJE SLIKOVNICE: JUHA OD BUNDEVE

Studentica: Mia Belegić

Zagreb, studeni, 2020.

RAZVOJNO PRIMJRENE I INTEGRATIVNE ZADAĆE

TJELESNI I PSIHOMOTORNI RAZVOJ

- Razvoj fine motorike, okulomotorne koordinacije i preciznosti kroz aktivnost vađenja malenih improviziranih bundeva pincetom u određene kantice, labirint s magnetom, lovljenje bundeva pomoću magneta na glavi, povlačenje linija na predlošku, oslikavanje bundeve štapićima za uši
- Razvoj taktilne percepcije istraživanjem ponuđenih materijala u istraživačkom centru, te manipulacijom domaćeg plastelina u centru kuhinje

SOCIO - EMOCIONALNI RAZVOJ

- Razvoj samostalnosti kroz mogućnost slobodnog odabira aktivnosti te slobodno istraživanje materijala (samostalni izbor aktivnosti, suigrača, vremena, materijala)
- Razvoj pozitivne slike o sebi i povećanje samopouzdanja kroz uspješno rješavanje problema
- Razvoj suradnje kroz zajedničko rješavanje problema i dijeljenje materijala (npr valjak kod otiska slova u plastelinu, društvena igra)
- Širenje znanja o godišnjem dobu jeseni i o jesenskim plodovima sa naglaskom na bundevu
- Stvaranje vedre i ugodne atmosfere

SPOZNAJNI RAZVOJ

- Stjecanje novih iskustava i znanja kroz aktivno istraživanje različitih materijala
- Razvoj pažnje i koncentracije slaganjem bundeva prema klasifikaciji oblika
- Razvoj vizualne percepcije (prepoznavanje brojeva na bundevi, pronađi razliku)

- Razvijanje kod djece sposobnost uočavanja i povezivanja broja sa plodom (slaganje sjemenki ovisno o traženom broju)
- Razvoj matematičkih kompetencija igrajući društvenu igru u kojoj je obavezna kocka sa brojevima do 6
- Razvoja matematičkih kompetencija stavljajući sjemenke u tablicu onoliko koliko piše na izvađenoj kartici

GOVOR, KOMUNIKACIJA, IZRAŽAVANJE I STVARALAŠTVO

- Usvajanje novih pojmova putem međusobne komunikacije i komunikacije s odgojiteljicom
- Razvoj vještina početnog čitanja i pisanja pomoću križaljke sa pojmovima iz slikovnice, otisak slova u plastelinu i sastavljanje riječi koje se nalaze na odabranom predlošku
- Izražavanje vlastitog razumijevanja i prikazivanje svojih teorija različitim izražajnim sredstvima
- Bogaćenje dječjeg rječnika novim riječima vezanim za temu te razumijevanje istih kroz razgovor u igri
- Razvijanje kreativnosti u likovnom centru i centru kuhinje
- Razvoj govornih vještina kroz iznošenje mišljenja i zaključaka (istraživačko-spoznajni centar, obiteljski centar, stolno-manipulativni centar, centar kuhinje)

KONTEKSTUALNI UVJETI

ORGANIZACIJSKO - PROSTORNI UVJETI

- Osigurati materijalne i prostorne uvjete za nesmetano izvođenje aktivnosti
- Osigurati materijalno bogatu i poticajnu sredinu
- Omogućiti fleksibilnu organizaciju aktivnosti i vremena, poštivajući individualni ritam svakog pojedinog djeteta

SOCIJALNI UVJETI

- Poticati djecu na suradnju, druženje, planiranje, dogovaranje

- Poticati djecu na zajedničku igru i aktivnost, na međusobno pomaganje i uvažavanje
- Omogućiti slobodan izbor aktivnosti

MATERIJALNI UVJETI

- Osigurati adekvatnu količinu i raznovrsnost materijala.

ORGANIZACIJA PROSTORA

CENTAR KUHINJE

- Domaći plastelin
- Kalupi u obliku slova koje slažu u riječ prema odabranom predlošku
- Modeliranje bundeve
- Oblikovanje plastelina prema raznim oblicima na predlošku
- Kuhanje po receptu juhu od bundeve

CENTAR FINE MOTORIKE

- Vrt sa bundevama- pinceta, bundevica, žlice, lijevak, posude
- Labirint s magnetom
- Obris bundeve točka do točke
- Povlačenje linija flomasterom na predlošku

ISTRAŽIVAČKO-SPOZNAJNI CENTAR

- Bundeve – boja, oblik, veličina, okus, težina
- Plakat životni ciklus bundeve
- Rezanje, ribanje

CENTAR POČETNOG ČITANJA I PISANJA

- Križaljka sa pojmovima iz slikovnice
- Popunjavanje raznih radnih listova
- Čitanje slikovnice „Juha od bundeve“
- Ispunjavanje listića sa podacima koje smo saznali o bundevi

CENTAR MATEMATIKE

- Postavljanje sjemenki bundeve u tablicu prema zadanom broju
- Prepoznavanje zadanog broja u nizu drugih brojeva prekrivajući ga kvačicom
- Popunjavanje posudica sjemenkama zadanim brojem

LIKOVNI CENTAR

- Izrada bundeva frkanjem salveta, lijepljenjem sjemenki i vune
- Bojanje predloška

STOLNO-MANIPULATIVNI CENTAR

- Igra s pravilima – „Utrka bundeva“
- Labirint s lopticom
- Pokrivaljka po oblicima
- Hvatanje bundeva pomoću magneta na glavi

PREDVIĐENE ULOGE ODGOJITELJA

- Kao opskrbljivač osigurati ću dovoljno veliki prostor za određene centre, pripremiti materijale potrebne za rad te, ovisno o interesima djece, dodavati nove materijale.

- Kao poticatelj održavat ću interes, nuditi izbor različitih aktivnosti, dodatno poticati nesigurnu djecu.
- Kao pomagač posredovati ću na način da potičem suradnju djece te, po potrebi, usmjerim dijete prema rješavanju eventualne problemske situacije.
- Kao suigrač bit ću partner u igri u ulozi koju mi spontano dodijele djeca.
- Kao promatrač promatrat ću djecu u igri, uočavati njihove interese te im se prilagođavati.

PREDVIĐENE AKTIVNOSTI U VREMENSKOM I METODIČKOM SLIJEDU

U jutarnjim aktivnostima bit će ponuđene aktivnosti po svim centrima, a ovisno o interesu i potrebama djece ću dodavati i mijenjati aktivnosti po centrima. Nastojat ću svakom djetetu pružiti individualni pristup. Cijelo vrijeme ću poticati djecu na istraživanje ponuđenih sadržaja. Djecu ću poticati na samostalnost i odgovornost, te se uključivati kada procijenim da je to potrebno. Kako vrijeme bude odmicalo i koncentracija popuštala pozvat ću djecu na čitanje slikovnice Juha od bundeve.

ARTIKULACIJA SREDIŠNJE AKTIVNOSTI

Središnja aktivnost će se odvijati u sobi dnevnog boravka. Tijekom jutra ću s djecom razgovarati o bundevi, gdje raste, kako izgleda, može li se jesti i da li su je oni kad jeli, u kojem obliku su ju jeli i sl. Za vrijeme svih aktivnosti poticati ću djecu na izražavanje mišljenja i donošenja zaključka na temelju vlastitog iskustva. Djeci će biti ponuđeni razni poticaji vezani uz temu, znatiželju ću im probuditi i na način da ću u sobu donijeti jednu malu vrećicu u kojoj se nalaze likovi iz priče i jednu veliku vreću u kojoj će biti bundeva. Zamolit ću ih da pokušaju pogoditi što bi to moglo biti, kada pogode o čemu se radi započeti ću sa čitanjem slikovnice „Juha od bundeve“.

